

Pilar III rapport
31.12.2012

1	Innledning	1
2	Kapitaldekningsregelverket	2
2.1	Pilar 1 – Minimumskrav til kapital	2
2.2	Pilar 2 – Egenvurdering av risiko og kapital	4
2.3	Pilar 3 – Offentliggjøring av finansiell informasjon	4
2.4	Basel III – regelverk og bankens tilpasning	5
2.5	Risikostyring	6
2.5.1	Overordnet	6
2.5.2	Pilar 2 - Bankens egenvurdering av samlet kapitalbehov og myndighetenes tilsynsfunksjon (ICAAP) 6	
2.5.3	Risikoområder	9
2.5.4	Organisering og ansvar	10
2.5.5	Kredittrisiko	11
2.5.6	Likviditetsrisiko	13
2.5.7	Markedsrisiko	14
2.5.8	Operasjonell risiko	15
2.5.9	Strategisk risiko	16
2.5.10	Etterlevelsrisiko / Compliance risiko	16
2.6	Eksposering	18
2.6.1	Porteføljeinformasjon	18
2.6.2	Nærmere om NL porteføljen	19
2.6.3	Nærmere om PM porteføljen	20
2.6.4	Konsentrasjonsrisiko	21
2.6.5	Bruk av sikkerhet	24
2.6.6	Strukturerte produkter	24
2.6.7	Mislighold og nedskrivning	25
2.6.8	Motpartsrisiko	26
2.6.9	Vurdering	26
2.6.10	Likviditetsrisiko	27
2.6.11	Markedsrisiko	30
2.7	Operasjonell risiko	37
2.7.1	Styring og kontroll	37
2.7.2	Vurdering	37
2.8	Omdømme-/juridisk risiko	38
2.8.1	Styring og kontroll	38
2.8.2	Vurdering	38
2.9	Strategisk risiko	39
2.9.1	Styring og kontroll	39
2.9.2	Vurdering	39
2.9.3	Styring og kontroll	39
2.9.4	Vurdering	39
3	Kapitaldekning	40
3.1	Konsolidering	40

3.2	Ansvarlig kapital	40
3.3	Kapitalkrav	42
3.4	Kapitaldekning.....	44
4	Utbyttepolitikk	45

Tabell 1 Pilar II - Prinsipper.....	4
Tabell 2 Engasjement pr kundegruppe.....	19
Tabell 3 Geografisk fordeling av utlånsporteføljen.....	22
Tabell 4 Oversikt taps- og mislighold.....	25
Tabell 5 Investeringer i aksjer og fond (Tnok).....	36
Tabell 6 Oversikt ansvarlig kapital.....	40
Tabell 7 Ansvarlige lån (31.12.2011).....	41
Tabell 8 Kapitalkrav.....	42
Tabell 9 Beregningsgrunnlag for kapital.....	42
Tabell 10 Kapitaldekning.....	44

Figur 1 Basel II Pilarer.....	2
Figur 2 Risikoområder.....	2
Figur 3 Metoder for beregning av beregningsgrunnlag.....	3
Figur 4 Kapitalplan.....	4
Figur 5 Basel III - Hovedtrekk.....	5
Figur 6 Visjon, verdier og målsetning.....	6
Figur 7 ICAAP rapport - prosess.....	7
Figur 8 Integrasjon av risikostyring.....	8
Figur 9 Risiko - hovedområder.....	9
Figur 10 Risiko - andre områder.....	9
Figur 11 Fordeling av ansvar (kjerneområder).....	10
Figur 12 Fordeling av ansvar (andre).....	10
Figur 13 Kredittbehandling.....	12
Figur 14 Likviditetsrisiko - nivå.....	13
Figur 15 FRAM.....	15
Figur 16 Database for uønskede hendelser.....	16
Figur 17 Forfallsstruktur utlån.....	18
Figur 18 Utlånsporteføljen NL fordelt etter kunde grupper.....	19
Figur 19 Utlån til eiendomsdrift – fordelt etter type.....	20
Figur 20 Fordeling PM engasjement.....	20
Figur 21 Risikoklassifisering PM portefølje.....	21
Figur 22 Omfang store engasjement.....	23
Figur 23 Utvikling store engasjement i % av ansvarlig kapital.....	23
Figur 24 Utvikling nedskrivninger.....	25
Figur 25 Tilgjengelig likviditet fordelt på kilder.....	28
Figur 26 Utvikling i innskuddsdekning.....	28
Figur 27 Forfallsstruktur innlån.....	29
Figur 28 Utvikling renterisiko.....	30
Figur 29 Valutaeksponering.....	31
Figur 30 Valutaeksponering fordelt pr valuta (Tnok).....	31
Figur 31 Obligasjoner og sertifikater (aktiva).....	33
Figur 32 Offisiell rating vs skyggerating (Tnok).....	34
Figur 33 Offisiell rating - fordeling i ratingklasser.....	34
Figur 34 Skyggerating - fordeling i ratingklasser.....	35
Figur 35 Strategi prosess.....	39
Figur 36 Overdekning ansvarlig kapital (konsern).....	43
Figur 37 Overdekning ansvarlig kapital (mor).....	43

1 Innledning

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i Sandnes Sparebank. Dokumentet dekker spesifikke krav i kapitalkravsforskriftens Del IX om offentliggjøring av finansiell informasjon.

Dokumentet er basert på tall per 31.12.2012 hvor ikke annet fremgår. Dokumentet i sin helhet oppdateres minimum årlig. Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital vil være tilgjengelig i bankens kvartalsrapporter. Ved ny informasjon som kan ha vesentlig betydning for vurdering av bankens finansielle stilling, vil dette dokumentet bli oppdatert løpende.

For supplerende opplysninger om finansiell stilling og utvikling vises det til bankens års- og kvartalsrapporter som offentliggjøres løpende på bankens hjemmeside – www.sandnes-sparebank.no.

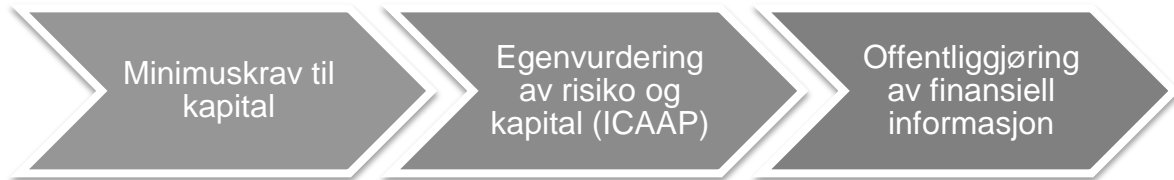
Med omtale av banken og/eller konsern i dette dokumentet menes konsernet Sandnes Sparebank. Med begrepet morbank menes Sandnes Sparebank.

2 Kapitaldekningsregelverket

Regelverket omkring kapitaldekning er utarbeidet for å skape større samsvar mellom risiko og kapital i de ulike bankene. Regelverket, som ble har vært gjeldende siden 2007.

Regelverket, som omtales Basel II, deles inn i tre ulike "pilarer":

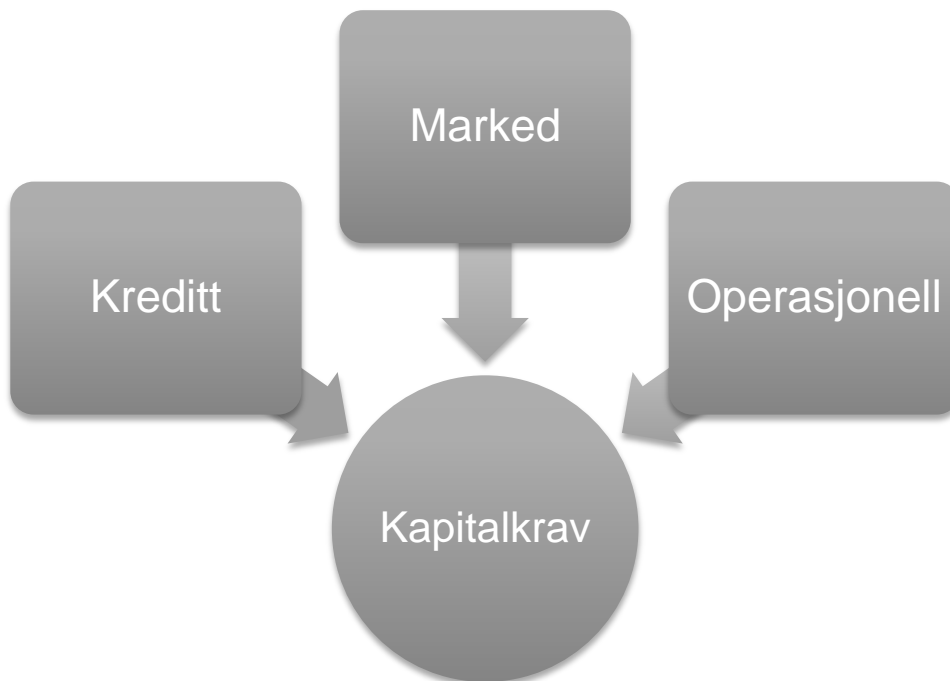
Figur 1 Basel II Pilarer

2.1 Pilar 1 – Minimumskrav til kapital

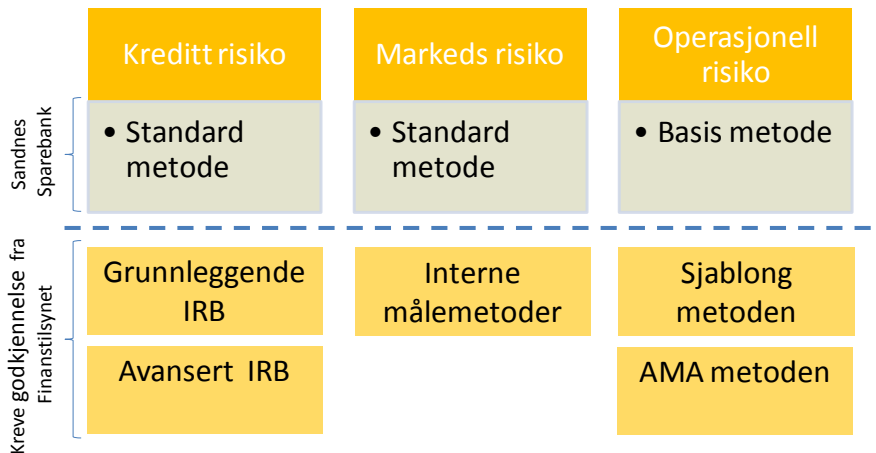
Pilar 1 omfatter det regulatoriske minimumskravet til kapitaldekning. Minimumskravet til ansvarlig kapital (Kjernekapital + Tilleggskapital) er 8 % av beregningsgrunnlaget. I beregningsgrunnlaget inngår ulike risikoområder:

Figur 2 Risikoområder

Selv om det er åpnet for ulike metoder for å beregne kapitalkrav bruker banken per i dag standard metoder i sine beregninger:

Figur 3 Metoder for beregning av beregningsgrunnlag

I desember 2010 ble det vedtatt nye anbefalinger for kapitalkrav (Basel III) som blant annet stiller strengere krav til kvaliteten på bankens kjernekapital. I desember 2011 kom det anbefaling fra den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) om at store europeiske banker burde oppnå minst 9 % ren kjernekapital fra 1.juli 2012. Finanstilsynet i Norge innførte samtidig krav om ren kjernekapital på 9 % for samtlige norske banker og finansieringsforetak innen utgangen av juni 2012.

Kravene innebærer både høyere krav til minimumsnivåer på kapitaldekning, strengere krav til hvilken kvaliteten på kapital samt nye og strengere krav til bankers likviditet.

Basel III vil bli operasjonalisert gjennom nytt kapitalkravsdirektiv (CRD IV – "Capital Requirement Directive"), og vil bli gjeldende for Norge gjennom EØS avtalen.

2.2 Pilar 2 – Egenvurdering av risiko og kapital

Pilar 2 omfatter krav til bankens egenvurdering av både risiko og (internt) kapitalbehov.

Pilar 2 basere seg på to hovedprinsipper:

Tabell 1 Pilar II - Prinsipper

Prinsipp 1	Prinsipp 2
Banken skal ha en intern prosess (ICAAP) for å vurdere sin totale kapital i forhold til vurdert risikoprofil. I tillegg må banken etablere en strategi for å opprettholde et tilfredsstillende kapitalnivå.	I prinsipp 2 ligger det at tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal de overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Dersom Finanstilsynet ikke er fornøyd med resultatene av den interne prosessen har de myndighet til å iverksette "passende tilsynsmessige tiltak"

ICAAP er en kontinuerlig prosess. Risk avdeling har ansvaret for ICAAP prosessen og utarbeidelse årlig oppsummering. Beregninger og vurderinger skjer i tett dialog med de ulike avdelingene i banken. Dette innebærer at banken kontinuerlig til enhver tid har en vurdering over antatte risikoer banken kan være, og er eksponert mot, samtidig som nivået og kvaliteten på bankens ansvarlige kapital vurderes.

Bankens prosess for opprettholdelse av kapitalbehovet styres i hovedsak gjennom bankens kapitalplan. Kapitalplanen skal sikre at banken har og vil ha tilstrekkelig soliditet, dermed også tilgang på likviditet.

Arbeidet med utarbeidelse og oppfølging av kapitalplanen er et resultat av integrasjon mellom strategiarbeidet i banken, prognoser samt kredittmiljøet i banken:

Figur 4 Kapitalplan

Utarbeidelse, og oppdatering av kapitalplan skjer gjennom samhandling av strategiarbeid, prognoser, ICAAP og utstrakt kommunikasjon mellom bankens kredittmiljø og bankens finansmiljø.

2.3 Pilar 3 – Offentliggjøring av finansiell informasjon

Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, og vurderer bankens risikoprofil, kapitalisering, styring og kontroll.

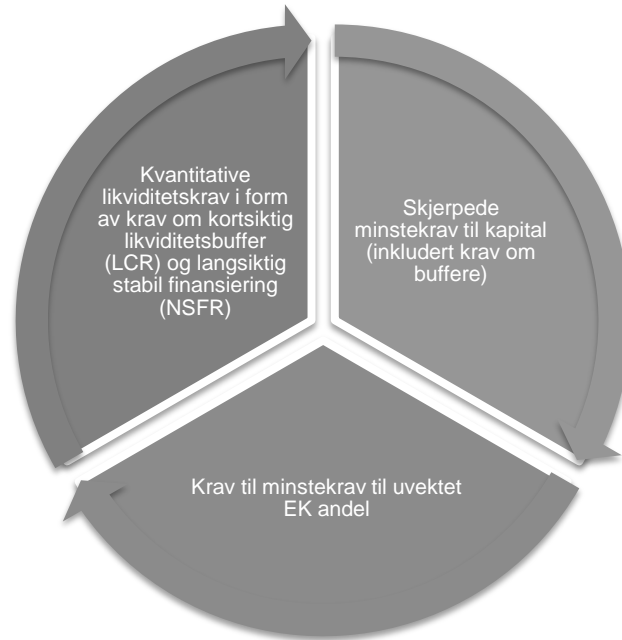
Informasjonskravene fører til at alle banker skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, system for risikostyring, rapporteringskanaler samt hvordan risiko- og kapitalstyringen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt.

2.4 Basel III – regelverk og bankens tilpasning

Høsten 2010 la Basel-komiteen (the Basel Committee on Banking Supervision) frem nye kapital- og likviditetsstandarder for banknæringen – den såkalte Basel III pakken. Standardene som er omtalt under Basel III skal gjennomføres gjennom ny kapitaldekningsdirektiv (CRD IV) og en forordning.

Hovedtrekkene i Basel III regelverket er:

Figur 5 Basel III - Hovedtrekk

Banken har innført styringsrammer for NSFR, og ved utgangen av 31.12.12 overholdes disse rammene. I forhold til LCR har banken innført styringsrammer i forhold til Finanstilsynets egen likviditetsindikator, LBI. Sammenlignet med LCR inneholder LBI et bredere utvalg likvide eiendeler. Ved utgangen av 31.12.12 overholder bankens interne styringsmål i forhold til LBI.

Banken følger tett opp nye krav og anbefalinger som kommer, både fra BIS og EBA, men også fra nasjonale tilsynsmyndigheter.

2.5 Risikostyring

2.5.1 Overordnet

Risikostyring skal støtte opp omkring bankens visjon gjennom å underbygge bankens verdier og målsetninger:

Risiko oppstår som følge av negative hendelser. Hendelser er en episode eller en begivenhet som oppstår fra intern eller eksterne kilder, og som kan ha negative konsekvenser for måloppnåelse for Sandnes Sparebank.

Figur 6 Visjon, verdier og målsetning

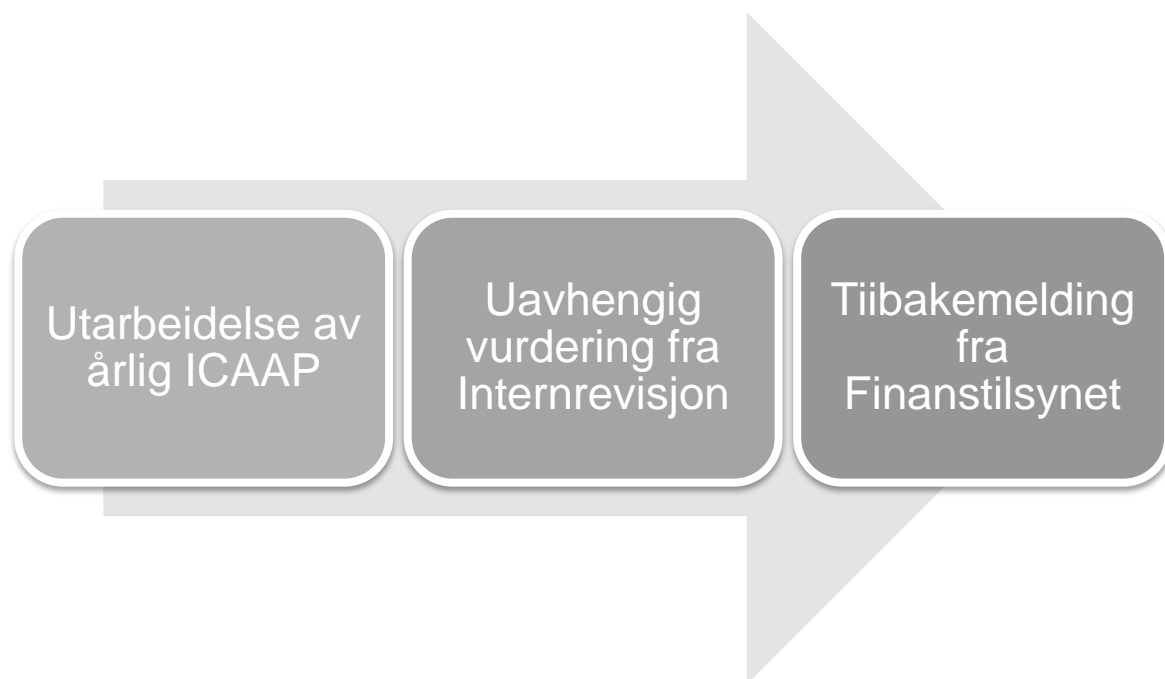

2.5.2 Pilar 2 - Bankens egenvurdering av samlet kapitalbehov og myndighetenes tilsynsfunksjon (ICAAP)

Selv om bankens vurdering av kapitalbehov er en kontinuerlig prosess utarbeides det årlig en oppsummering rapport fra bankes styre med vurdering av både risikonivå samt kapitalnivå.

Proessen omkring rapporten blir uavhengig vurdert, før endelig rapport oversendes Finanstilsynet:

Figur 7 ICAAP rapport - prosess

2.5.2.1 *Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP)*

ICAAP er bankens egen prosess for å vurdere sitt kapitalbehov. Kapitalbehovet vurderes i forhold til **nåværende** og **fremtidig** risikoprofil. Formålet med ICAAP er å oppnå en totaloversikt over bankens risikoområder, samt å ha et bevisst forhold til avveiningen mellom vurdert risikonivå og bankens egenkapital.

ICAAP er en kontinuerlig prosess som årlig blir oppsummert av styret. Oppsummeringen inkluderer risikovurderinger samt beregninger av eventuelle kapitalpåslag. Dersom styret anser at noen risikoer er høyere enn ønskelig vil det bli beregnet et internt kapitalkrav som kommer i tillegg i kapitalkravet beregnet under Pilar 1. På denne måten vil høyere risiko bli "kompensert" gjennom høyere kapitalkrav. Økt internt kapitalkrav kan også komme på områder hvor risikonivået er tilfredsstillende, men hvor kvaliteten på styring av kontroll av risikoen ikke er av tilfredsstillende kvalitet.

Evaluering av risiko, vurdering av styring og kontroll samt estimering av kapitalbehov gjøres av Risk avdeling i tett samarbeid med de ulike "risiko eierne". Inkludert i vurderingene er også eventuelle tilbakemeldinger fra Finanstilsynet, både gjennom presiseringer i brev, tilbakemeldinger fra stedlige tilsyn og gjennom generelle krav til bankene.

Bankens risikoer oppfølges jevnlig gjennom risk rapporter og portefølje rapporter til bankes styre, og ICAAP gjenspeiler både risk rapporter, rutiner og retningslinjer for risikostyring samt bankens kapitalplan.

I forbindelse med årlig vurdering av kvaliteten av intern kontroll i de ulike avdelingene gjennomføres risikovurderinger på avdelingsnivå. Disse vurderingene er en del av grunnlaget for arbeidet med bankens ICAAP.

Identifisering og evaluering av risiko gjøres både på avdelingsnivå, og på et mer helhetlig nivå for banken og dens omgivelser. Identifiserte risikoer evalueres med omsyn til sannsynlighet og konsekvens. Basert på disse vurderingene blir de ulike risikoene klassifisert og presentert for bankens ledergruppe og styre.

Kapitalbehovet vurderes ut fra konsernets eksponering og kvaliteten på styring og kontroll av risiko. Sentralt i en slik vurdering er hvorvidt eksponeringen er i tråd med det risikonivå som styret er komfortabelt med. Ønsket risikonivå er vurdert av styret, og det er etablert rammer og retningslinjer for å påse at dette risikonivået ikke overstiges.

Et viktig element i risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Dette gjøres ved kvartalsmessig risikorapporter til ledergruppe, kontrollkomité og styre. Rapporten fokuserer i hovedsak på de

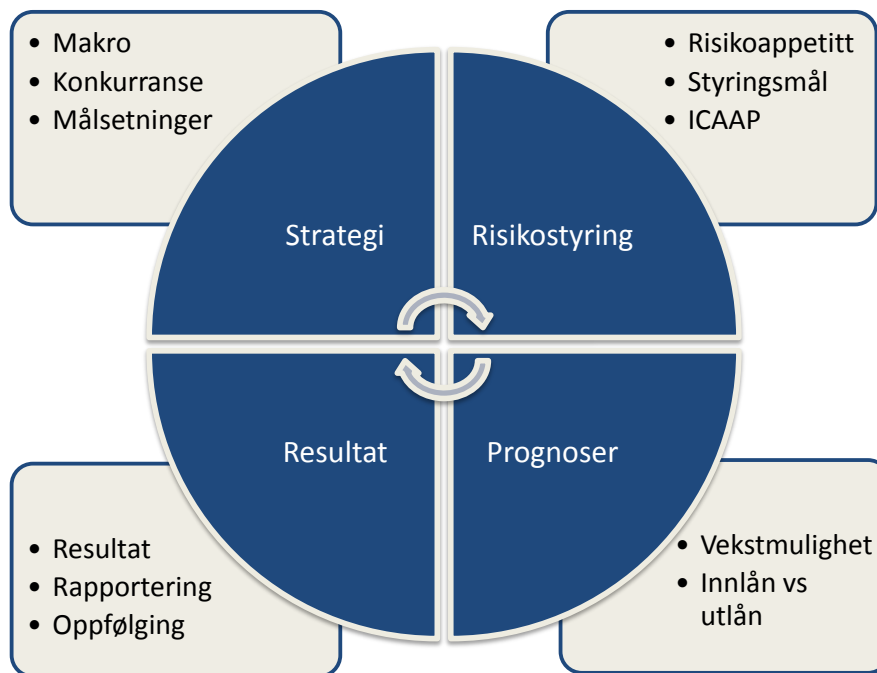
identifiserte risikoene som det er beregnet risikojustert kapital for. Det legges særlig vekt på endring i eksponering, rammeutnyttelse og brudd på rammer.

Vurdering av styring og kontroll skjer løpende av både bankens risk avdeling, men også av bankens intern revisjon.

En gang i året rapporterer styret vurdering av behovet for risikojustert kapital til Finanstilsynet. Rapporten gjenspeiler det arbeidet som er gjort i løpet av det siste året for å vurdere behovet for og nivået på risikojustert kapital.

Risiko er en sentral del av bankers forretningsmodell. Dette innebærer at banken til en hver tid må ha en klar oppfatning om hvilke risikoer banken er, og kan bli utsatt for. Dette innebærer at risikostyring vil være en integrert del av driften av banken:

Figur 8 Integrasjon av risikostyring

Banken vurderer løpende hvilke vesentlige risikoer som er knyttet til konsernet, og disse risikoene vurderes opp mot definerte mål og strategier. Risikostyring er bankens internt opplegg for vurdering og håndtering av slike potensielle negative hendelser.

Som en konsekvens av dette er det de siste årene brukt betydelige ressurser for å utvikle systemer og prosesser for risikostyring.

Risikostyringsfunksjonen i Sandnes Sparebank ser på et overordnet nivå slik ut:

Hver potensiell hendelse blir kategorisert i en av fire "hovedkategorier", og eksponering blir vurdert og rapportert til ledergruppe og styret. I tillegg foretas en årlig vurdering av kapitalbehovet (ICAAP).

2.5.3 Risikoområder

Bankens risiko- og kapitalstyring er i hovedsak knyttet opp til 4 hovedtyper risiko:

Figur 9 Risiko - hovedområder

Andre vesentlige typer risikoer:

Figur 10 Risiko - andre områder

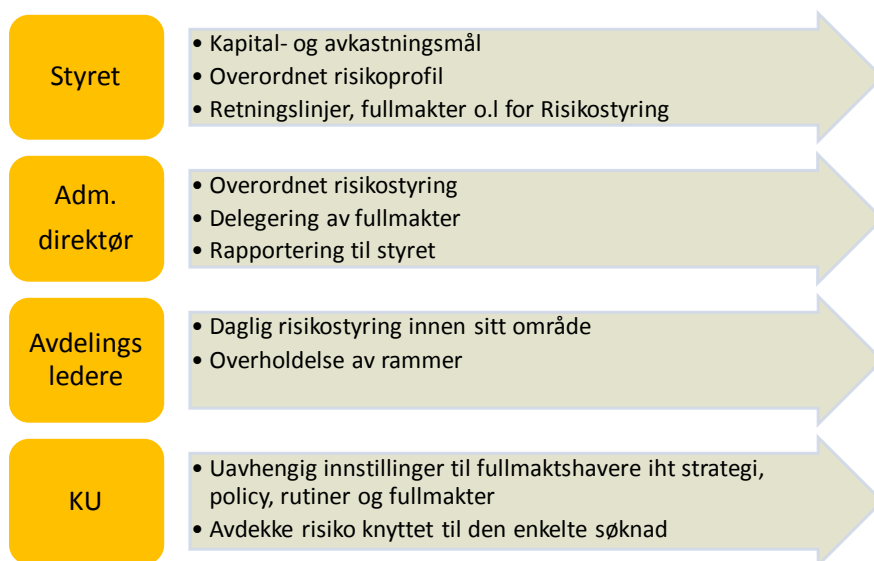

2.5.4 Organisering og ansvar

Risikostyring er integrert i bankens ledergruppe gjennom Direktør Risikostyring.

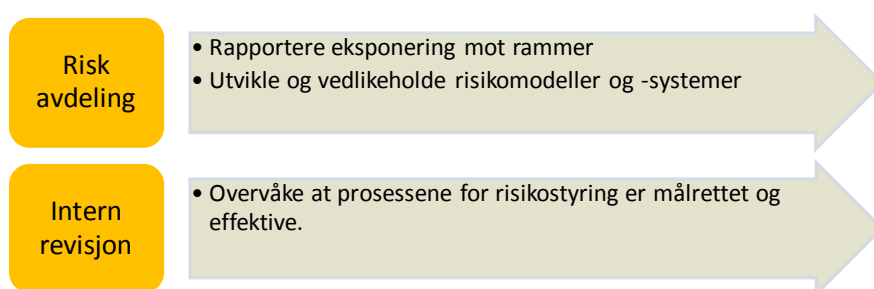
For å oppnå tilfredsstillende risikostyring er det viktig at alle ansatte i konsernet har god forståelse for og omfattende kunnskap om finansiell risikostyring. Denne forståelsen og kunnskapen må omsettes i handlinger på daglig basis. Dette sikres i hovedsak gjennom bankens ledelsesfilosofi, vektlegging av relevante egenskaper hos bankens ansatte samt den enkeltes integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. Banken har etablert et tydelig verdigrunnlag og utarbeidet etiske retningslinjer som er kommunisert og godt kjent i organisasjonen.

Figur 11 Fordeling av ansvar (kjerneområder)

I tillegg til de ulike ansvarsområdene har banken ytterligere 2 avdelinger med utstrakt ansvar innen risikostyring og intern kontroll:

Figur 12 Fordeling av ansvar (andre)

For å sikre uavhengighet og et høyt faglig nivå har banken satt ut internrevisjon til BDO.

2.5.5 Kreditt risiko

2.5.5.1 Styring og kontroll

Utgangspunktet for bankens håndtering av kreditt risiko er bankens kredittstrategi og kredittpolicy. Kombinasjonen av kredittpolicy og retningslinjer for kredittprosess sikrer utlånsportefølje har en akseptabel risikoprofil.

Banken har scorekort for å vurdere kunders misligholdssannsynlighet (PD) neste 12 mnd både innefor privatmarked (PM) og næringslivsmarked (NL). Modellene er utviklet og testet på eget datagrunnlag, og for å sikre god kvalitet på scoremodellene blir de validert minst årlig.

Samtlige NL kunder scores og følges opp månedlig, mens PM kundene score og følges opp kvartalsvis. Kunder som misligholder engasjementene, eller hvor det er foretatt individuell nedskrivning på klassifiseres i en egen score-klasse.

For å redusere kreditt risikoen benyttes sikkerheter. Sikkerheter kan være fysisk sikkerhet, garantier eller kontantdepot. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret og kan for eksempel være bygninger, boliger eller varelager. Ved vurdering av sikkerhetens verdi legges til grunn en forutsetning om fortsatt drift. Unntak fra dette gjelder i situasjoner hvor det er foretatt nedskrivning. Det tas videre hensyn til forhold som kan påvirke sikkerhetenes verdi, for eksempel konsesjonsbetingelser. Ved vurdering av sikkerheter i form av verdipapirer og ved vurdering av motpartsrisiko tas det hensyn til estimert effekt av tvangssalg og salgskostnader.

Sikkerhetene blir klassifisert i ulike grupper, basert på sikkerhetsdekning til engasjementene. Disse danner grunnlag for tapsgrad ved mislighold (LGD). Det forventede tapet for hvert engasjement beregnes på grunnlag av PM og LGD (forventet tap (EL) = PD x LGD). Basert på forventet tap blir engasjementene klassifisert i seks ulike risikoklasser.

Risikoklassifisering har betydning for oppfølgingsnivået til kunden, og inngår som et kriterium ved kredittvurdering og kredittbeslutning. I tillegg til risikoklassifisering kommer også vurdering av skjønnsmessige forhold, som for eksempel lånehistorikk og lønnsomhet.

I tillegg til bruk av scoring modeller har banken retningslinjer for hvordan sammensetningen av de ulike porteføljene skal være med hensyn på risikoklassifisering.

Konsentrasjonsrisikoen er et element den samlede kreditt risikoen i utlånsporteføljen. Konsentrasjonsrisiko defineres som risiko i en portefølje som følge av en skjevfordeling av engasjement til kundegrupper, industrier eller geografiske regioner. For å vurdere å konsentrasjonsrisikoen vurderes grad av skjevfordeling i utlånsporteføljen ut fra følgende forhold:

- ✓ Store enkeltkunder
- ✓ Næringskonsentrasjon
- ✓ Geografiske områder
- ✓ Sikkerhet med samme risikoegenskaper
- ✓ Motparter i interbankoperasjoner eller handel med finansielle instrumenter.

Banken har ikke noen fullgod modell for beregning av konsentrasjonsrisiko, men benytter alternative metoder for vurdering og styring av konsentrasjonsrisikoen.

I tillegg til utlån til kunder er banken eksponert mot kreditt risiko gjennom plassering av likviditet i obligasjoner og sertifikater.

For å styre denne delen av kreditt risikoen har banken etablert retningslinjer med hensyn på kvalitet (rating) på de plasseringene som gjennomføres. I tillegg til krav om rating er det retningslinjer tilknyttet:

- ✓ Bransjesammensetning
- ✓ Forfallsstruktur på porteføljen
- ✓ Størrelse (både på porteføljen og enkelt plasseringer)
- ✓ Maks størrelse på forventet tap som følge av stresstester

Det er etablert eksponeringsrammer basert på de overstående punktene. Eksponeringsrammene skal sikre en moderat risikoprofil.

Misligholdte og tapsutsatte er alltid engasjement med høyest kreditt risiko. Disse engasjementene blir vurdert i henhold til lover og forskrifter. Et engasjement vurderes som mislighold når kunden ikke har betalt forfalt termin innen 90 dager etter forfall, eller når overtrekk på rammekreditt ikke er dekket innen 90 dager etter at rammekreditten ble overtrukket. Et tapsutsatt engasjement er engasjement hvor kundens økonomiske situasjon innebærer en sannsynlighet for at tap vil materialisere seg på et senere tidspunkt, uavhengig av om engasjementet er misligholdt eller ikke.

Banken har etablert rutiner og retningslinjer for å fange opp mislighold på en tidligere tidspunkt enn 90 dager. Dette gjør det mulig å iverksette korrigerende tiltak tidlig for å rette opp mislighold.

2.5.5.2 Rapportering

Vurdering av bankens kredittrisiko blir rapporter til både styret, ledergruppe og ledegruppene til både NL og PM.

Det utarbeides kvartalsvise risk rapporter til bankens styre. Disse rapportene inneholder både en vurdering av kvaliteten i porteføljene, samt vurdering av kvalitetsmessige endringer. I tillegg vurderes hvilke faktorer som kan ha potensiell innvirkning på kredittrisikoen.

Det utarbeides også detaljerte porteføljerapporter til både NL (månedlig) og PM (kvartalsvis).

2.5.5.3 Organisering av risikostyringsfunksjonen

Bankens risk avdeling er ansvarlig for strategi, prosess og oppfølging av kredittrisiko.

2.5.5.4 Overvåking og bruk av sikkerhetsstillelser.

Bruk av sikkerheter er et sentralt element i styring av kredittrisiko. Vurdering av sikkerhet inngår som en integrert del av kredittbehandling:

Figur 13 Kredittbehandling

Det er kundeansvarlig som i utgangspunktet skal påse at det er foretatt korrekt angivelse av sikkerhetsobjekter. I forbindelse med vurdering av verdi skal det legges til grunn en forsiktig vurdering ved en eventuell "worst case" realisering.

Verdivurdering av sikkerheter gjøres i henhold til bankens kredtpolicy. Lavere verdier enn det som kredittpolicy tilsier kan benyttes, mens høyere verdien unntaksvis kan benyttes, men skal da begrunnes særskilt og begrunnes.

I forbindelse med årlig fornyelse av engasjement skal det både fortas en ny vurdering av sikkerhetene og en ny sikkerhetsklassifisering. Det er videre et prinsipp i banken at verdi av sikkerheter skal undergis en løpende vurdering mens kreditten løper i banken. Kundeansvarlig skal årlig foreta en grundig vurdering av nåsituasjonen til kunden, og dersom det foreligger signaler om betalingsproblemer må det foretas langt hyppigere kontroller av sikkerhetsobjektene.

2.5.6 Likviditetsrisiko

2.5.6.1 Styring og kontroll

Styring og kontroll av likviditetsrisikoen reguleres gjennom bankens Likviditetsstrategi. For å underbygge et lavt til moderat nivå på likviditetsrisikoen er det utarbeidet styringsmål og supplerende rammer for faktorer som kan påvirke likviditetsrisikonivået.

Dersom risikonivået har en negativ utvikling er det etablert beredskapsplaner for å reetablere et tilfredsstillende risikonivå..

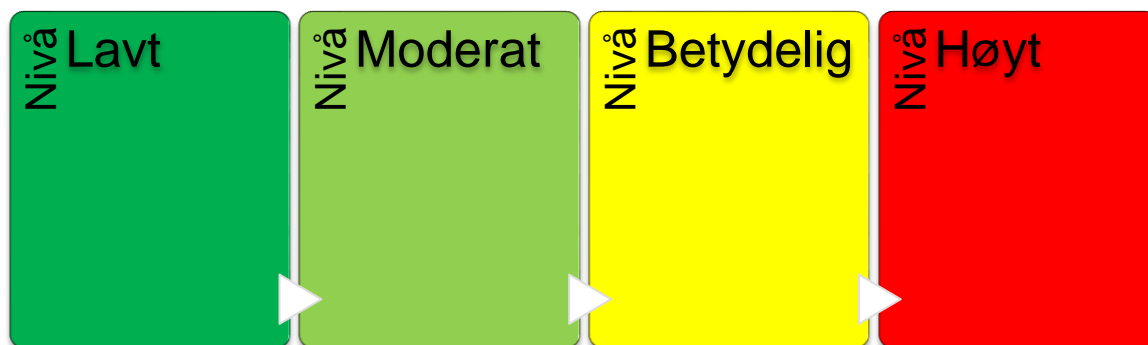
En fullstendig vurdering av likviditetsrisikoen innebærer at banken til enhver tid har løpende oversikter over større inn- og utbetalinger. En slik oversikt fordrer utstrakt kommunikasjon mellom Treasury og bankens kredittavdelinger. Denne kommunikasjonen sikres gjennom regelmessige møter i balansestyringskomiteen.

Kvantifisering av risikonivået baserer seg på en samlet vurdering av følgende faktorer:

- ✓ Likviditetsindikatorer (LBI og NSFR)
- ✓ Interne likviditetsrammer
- ✓ Resultater av stresstester
- ✓ Kvalitative vurderinger

Basert på disse vurderingene vurderes "plasseres" likviditetsrisiko i en av følgende kategorier:

Figur 14 Likviditetsrisiko - nivå

Som et supplement til rammer for likviditetsrisiko er det også fastsatt styringsmål for følgende:

- ✓ Forfallstruktur på bankens fremmedfinansiering
- ✓ Konsentrasjonsrisiko på forfall på bankens fremmedfinansiering
- ✓ Innskuddsdekning (min 60 % for konsernet)
- ✓ Størrelse på store enkeltinnskudd
- ✓ Størrelse på sum store innskudd (store innskudd = innskudd over Mnok 50)
- ✓ Avistautlån

2.5.6.2 Rapportering

Treasury utarbeider ukentlige rapportering over bankens likviditetsrisiko til balansestyringskomiteen. I tillegg har balansestyringskomiteen jevnlig møter. .

I tillegg inngår likviditetsrisiko som et element i kvartalsmessig risk rapport.

2.5.6.3 Organisering av risikostyringsfunksjonen

Bankens risk avdeling er ansvarlig for strategi, prosess og oppfølging av kredittrisiko.

2.5.7 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap som følge endringer i markedspriser på renter, valutakurser og verdipapirmarkedet.

Bankens markedsrisiko er knyttet til risiko for tap på renter, aksjer, valuta og kredittspread.

2.5.7.1 Styring og kontroll av risiko

Banken har ingen handelsportefølje av egekapitalinstrumenter, obligasjoner eller sertifikater. Banken plasseringer er av langsiktig karakter, og plassering i obligasjoner / sertifikater skjer som følge av plassering av likviditet, og utgangspunktet er at plasseringene holdes til forfall. Banken stiller krav til rating på papirer det investeres i, samt at det som et hovedprinsipp gjelder at papiret skal være kvalifisert for låneadgang i Norges Bank. Likviditetsbeholdningen blir vurdert til virkelig verdi i regnskapet og er således eksponert for markedsrisiko.

Valutarisiko er i hovedsak knyttet til egenhandel av valuta, påløpte renter på kunders valutalån, valutaderivat og kontantbeholdning. Bankens åpne valutaposisjoner kan ikke utgjøre mer enn Mnok 110 intradag og Mnok 100 overnight. Den åpne nettoposisjonen og den samlede netto valutaposisjonen beregnes i henhold til Forskrift om minstekrav til kapitaldekning for markedsrisiko. Banken har mulighet til å bruke følgende instrument i forbindelse med egenhandel:

- ✓ Spot
- ✓ Outright
- ✓ Swaps

Det er begrensninger på hvilke valutaer det er mulig å ha vesentlig eksponering mot. Tillate enkeltvalutaer er topp ti omsatte valuter i henhold til "Triennial Central Bank Survey". Listen revideres årlig. Det er ikke fastsatte egne rammer pr enkeltvaluta grunnet størrelsen på totalrammen for egenhandel.

I forhold til motparter skal banken kun benytte solide og etablerte motparter med minimumsrating A fra et anerkjent ratingbyrå. Det er også et krav om etablering av CSA avtaler med alle motparter for å sikre market-to-market verdi ved en eventuell konkurs fra en motpart.

I tillegg til etablerte rammer rammer for eksponering er det også etablert rammer for maksimal verdiendring på bankens eksponering i forbindelse med stressituasjoner.

Banken har mulighet til å ha en renterisiko på maksimalt Mnok 15 gitt en parallellendring i rentekurven i 2 %. For å styre bankens renterisiko benyttes i hovedsak rentebytteavtaler.

2.5.7.2 Rapportering

Rapportering av markedsrisiko inngår i bankens risikorapporter som utarbeides hvert kvartal. I tillegg til kvartalsmessige vurderinger av risikonivået utarbeides også månedlige oppfølging av rammer tilknyttet markedsrisiko.

2.5.8 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko omfatter alle potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av banken. Eksempler på slike tapskilder kan være:

- ✓ Svikt i rutiner,
- ✓ Svikt i datasystemer,
- ✓ Feil fra underleverandører,
- ✓ Tillitsbrudd fra ansatte og / eller kunder

2.5.8.1 Styring og kontroll av risiko

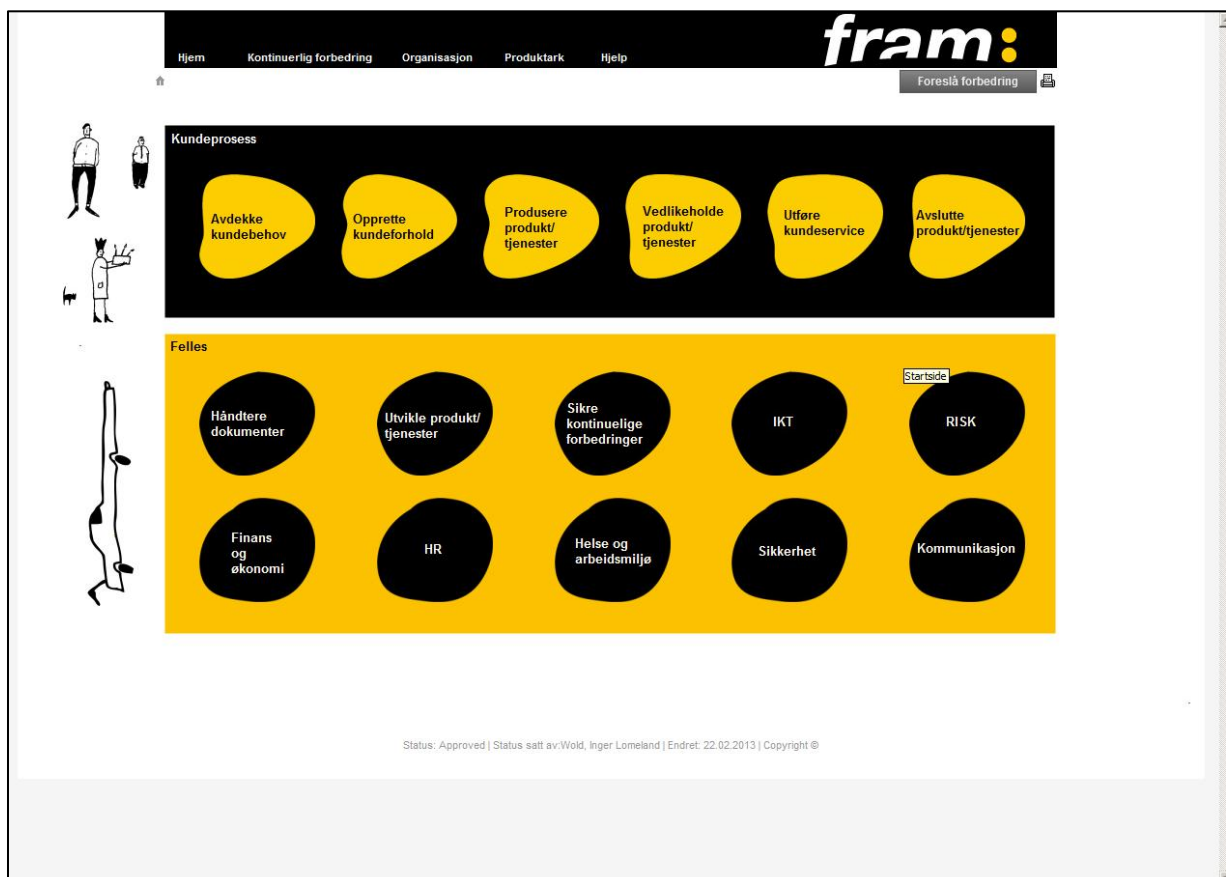
Banken legger vekt på målrettede tiltak for å forebygge og redusere den operasjonelle risikoen. God internkontroll er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen, både når gjelder forebygging, avdekking og oppfølging.

Kapitalberegning for operasjonell risiko foretas etter basismetoden, slik denne er beskrevet i Kapitalkravforskriften. Erfaringsmessig er operasjonelle tap små, slik at den operasjonell risikoen ansees som lav.

Styring og kontroll av operasjonell risiko skjer i hovedsak gjennom etablerte rutiner og fullmakter, prosessbeskrivelser og rapportering av operasjonell hendelser.

For å sikre høy operasjonell kvalitet i driften av banken er alle vesentlige prosesser (inkludert rutiner) beskrevet i detalj på bankens intranett. Som et ledd i beskrivelse av prosessene er også fullmakter og kontroller beskrevet:

Figur 15 FRAM

For å forhindre at operasjonelle hendelser gjentas er det viktig at banken tar lærdom av tidligere hendelser. For å kunne dra lærdom av operasjonelle hendelser er det etablert en lavterskel nettbasert løsning for rapportering av uønskede hendelser. Intensjonen er å bygge et datagrunnlag for å iverksette operasjonell tiltak for å redusere sannsynligheten for at hendelsen inntreffer på ny.

Figur 16 Database for uønskede hendelser

Service Manager > Uønsket hendelse håndtering

Service Manager Brukerveiledning

Uønsket hendelse håndtering

Bankens meldingssystem for avvik og uønskede hendelser. Formålet er å sørge for at uønskede hendelser meldes og behandles for å ivareta de involverte, samt forebygge lignende hendelser.

Et register over uønskede hendelser og avvik er et godt beslutningsgrunnlag for forbedringstiltak. Områder hvor en skal melde fra:

- HMS: nestenulykker, ulykker, truende situasjoner o.l
- Sikkerhet: IT, fysisk sikkerhet og sikkerhet knyttet til kunder
- Bygg: Bygg/inventarskader
- Prosess: Fullmaktsbrudd, prosessavvik (kunder eller annet)
- Kritikkverdige forhold: Iht egen rutine

Innmeldte saker kan følges under "mine henvendelser" i Service Manager.

Anonym innmelding:
Det er mulighet for anonym innmelding, samt innmeldte saker kan i ettertid endres til anonym. Anonym innmelding vil føre til sletting av alle spor knyttet til avsender, og det vil ikke være mulig å følge saken videre eller få tilgang igjen til denne.

Aksjoner

- Rapporter uønsket hendelse
- Se uønsket hendelse rapporter
- Send henvendelse
- Foreslå forbedring

2.5.8.2 Rapportering

Rapportering av operasjonell risiko inngår i bankens risikorapport som utarbeides hvert kvartal.

2.5.9 Strategisk risiko

Strategisk risiko er hendelser som hindrer måloppnåelse som følge av fundamentale endringer i økonomiske eller politiske rammebetingelser. Mer konkret innebærer strategisk risiko usikkerhet omkring inntjening, egenkapital eller bankens markedsverdi som følge av uønskede eller feilaktige forretningsavgjørelser eller manglende reaksjonsevne på endringer i økonomiske eller politiske rammebetingelser.

2.5.9.1 Styring og kontroll

I tillegg til kontinuerlig strategiarbeid som involverer styret, ledelsen og andre nøkkelpersoner jobbes det mye med vurdering av ulike scenarier for banken. Dette arbeidet er med på å forberede banken på potensielle negative hendelser som kan inntreffe.

2.5.10 Etterlevelsesrisiko / Compliance risiko

Etterlevelsesrisiko er risiko for redusert inntjening eller redusert kapital som følge av brudd i lover eller regler fastsatt ut fra:

- ✓ Myndigheter
- ✓ Juridisk
- ✓ Regulatoriske forhold
- ✓ "Code of conduct"
- ✓ Miljø

2.5.10.1 Styring og kontroll

Banken har en egne Compliance ansvarlig som er underlagt bankens risk avdeling. Compliance jobber etter en årsplan som godkjennes i bankens ledergruppe.

2.5.10.2 Rapportering

Det utarbeides kvartalsmessige compliance rapporter.

2.6 Eksponering

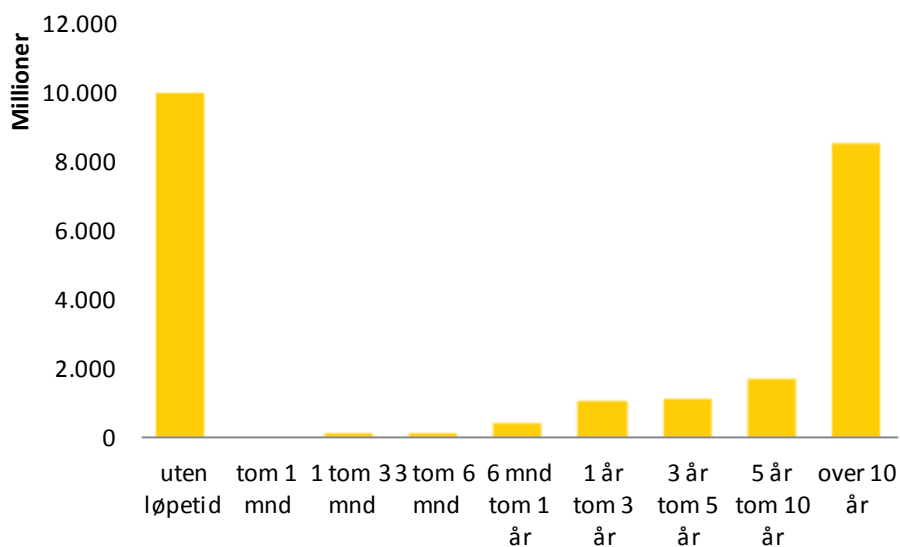
2.6.1 Porteføljinformasjon

Konsernets eksponering (totale engasjement, dvs. utlån, garantier og ubenyttede kreditter) kan oppsummeres med følgende nøkkeltall:

- 65 % mot PM og 35 % mot NL
- 81 % i Rogaland, 12 % Oslo/Akershus, 6 % øvrige fylker og utlandet 1 %.
- 53 % av NL kunder er relatert til "Eiendomsdrift"
- Totale nedskrivninger på MNOK 249,3, herav individuelle nedskrivninger på MNOK 182,9.
- Individuelle nedskrivninger fordeler seg med 94,9 % NL og 1,6 % PM
- 63 % av nedskrivninger NL er relatert til "Eiendomsdrift", nærmere bestemt "utbyggingsprosjekter"

Forfallsstrukturen på utlånsporteføljen er som følger:

Figur 17 Forfallsstruktur utlån

Det har vært forholdsvis liten endring i sammensetningen av forfallsstrukturen på utlånsporteføljen.

2.6.2 Nærmere om NL porteføljen

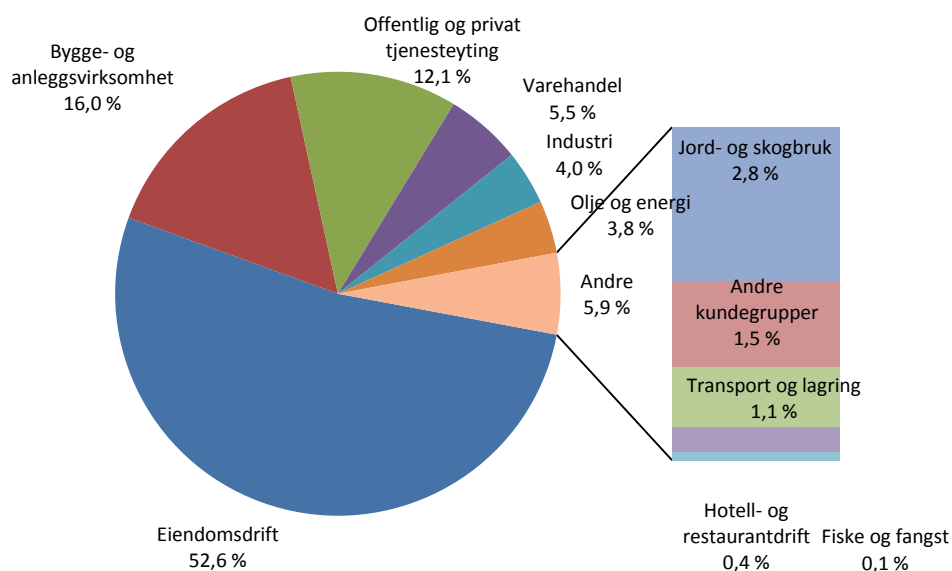
Konsernets utlån fordelt på ulike bransjer (etter nedskrivning) per 31.12.2012:

Tabell 2 Engasjement pr kundegruppe

Fordelt på kundegrupper	Uben.trekk.fa			Sum
	Utlån	Garantier	S	
Jord- og skogbruk	230.472	1.006	24.831	256.309
Fiske og fangst	9.586	40	4.032	13.658
Bygge- og anleggsvirksomhet	1.033.648	256.349	200.964	1.490.960
Industri	253.555	52.694	62.572	368.820
Olje og energi	246.610	2.258	107.590	356.457
Varehandel	333.349	68.780	113.052	515.180
Hotell- og restaurantdrift	29.080	3.509	8.499	41.088
Transport og lagring	85.964	6.465	5.565	97.994
Offentlig og privat tjenesteyting	848.444	128.519	149.645	1.126.608
Eiendomsdrift	4.623.545	121.883	146.482	4.891.910
Andre kundegrupper	113.337	4.333	23.772	141.441
Personkunder	14.922.205	23.423	2.434.881	17.380.508
Sum kunder etter individuelle nedskr.	22.729.794	669.258	3.281.883	26.680.935

Ser vi utlånsporteføljen fordelt på ulike kundegrupper ser fordelingen slik ut:

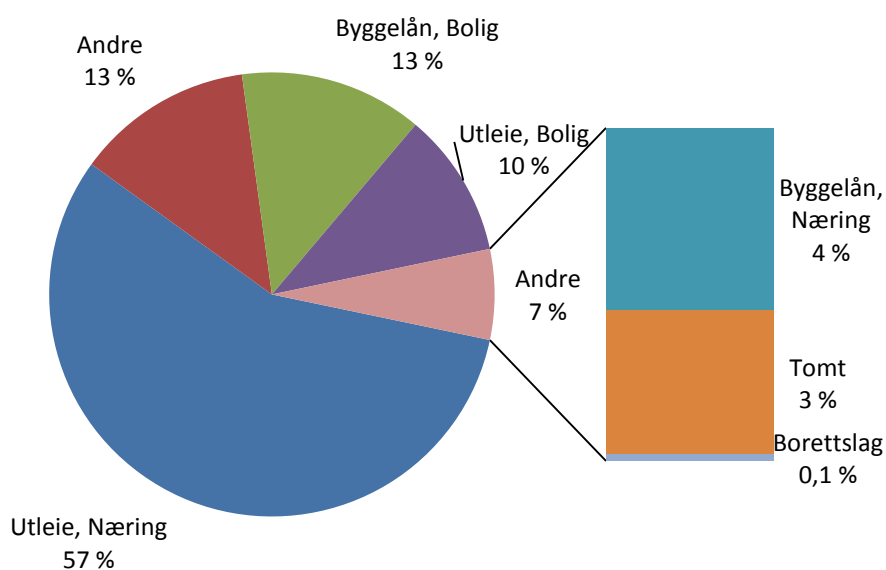
Figur 18 Utlånsporteføljen NL fordelt etter kundegrupper

Som det fremkommer av oversikten over er konsernets eksponering mot Eiendomsdrift vesentlig, mens eksponering mot volatile bransjer som hotell- og restaurantdrift er forholdsvis liten.

Kundene innenfor eiendomsdrift fordeler seg som vist i nedenstående figur:

Figur 19 Utlån til eiendomsdrift – fordelt etter type

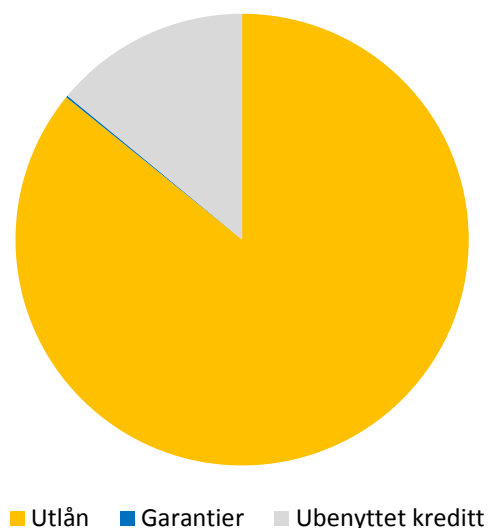

Størsteparten av konsernets eksponering mot eiendomsdrift er mot segmentet "Utleie av næringseiendom". Ved kredittbehandling av slike engasjement settes det konkrete krav fra konsernets side både til lengde på leiekontrakter og til leietakere.

2.6.3 Nærmere om PM porteføljen

Utlånporteføljen til PM består i hovedsak av utlån:

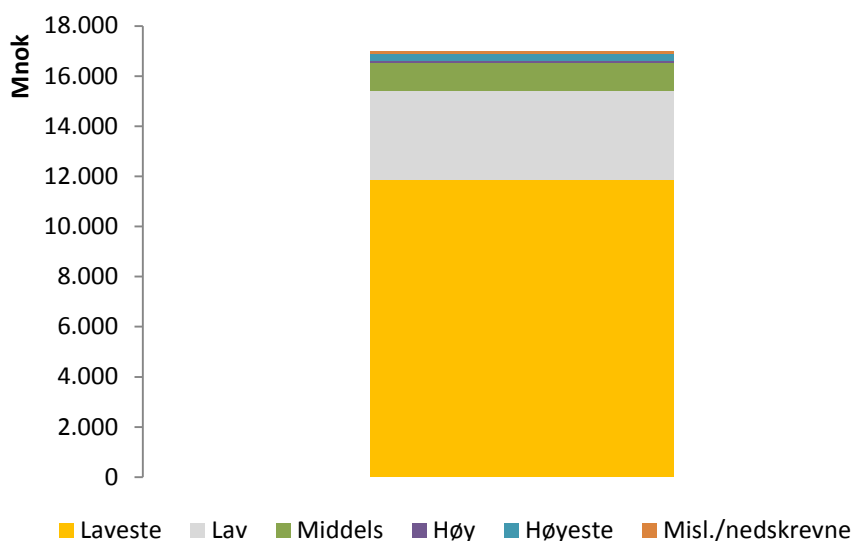
Figur 20 Fordeling PM engasjement

Ledige rammer for PM engasjement er per 31.12.12 Mnok 2.434.

Som det fremkommer av oversikten under er størstedelen av PM porteføljen klassifisert i kategorier med vurdert lav risiko:

Figur 21 Risikoklassifisering PM portefølje

Det har vært en forbedring i kvaliteten på PM porteføljen siste 12 mnd.

2.6.4 Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko i konsernets utlånsportefølje er et element av den samlede kredittrisikoen og oppstår som følge av en dersom det foreligger en overrepresentasjon av for eksempel store engasjementer, eksponering mot enkeltbransjer, geografiske områder og så videre. Konsernet vurderer konsentrasjonsrisikoen i sin portefølje ut fra fem forhold:

- Kundesegmenter
- Geografisk fordeling
- Store engasjement
- Bransje- eller næringseksponering
- Produkt- og formålskonsentrasjon

Eksponering mot volatile bransjer dreier seg om eksponering mot sykliske næringer som for eksempel skipsfart, fiskeri, oppdrett og bygg og anlegg. Slik eksponering omfattes således av bransje- eller næringseksponering.

Ad 1: Kundesegmenter

Historiske tapsdata viser at en forholdsmessig stor eksponering mot NL isolert sett vil gi en større risikoeksponering enn en forholdsmessig liten eksponering mot NL segmentet. Dette forklares gjennom at effektene av en konjunkturedgang normalt vil slå kraftigere ut i NL porteføljen enn i PM porteføljen.

Andelen NL engasjement av konsernets totale engasjement utgjøre etter vår vurdering ingen spesifikk konsentrasjonsrisiko.

Ad 2: Geografisk fordeling

Alle norske sparebanker er eksponert mot geografisk konsentrasjonsrisiko ved at bankene er lokalt- og / eller regionalt forankret. Den geografiske konsentrasjonsrisikoen er derfor i liten grad bankspesifikk, men knytter seg til en hel næring. Imidlertid vurderer vi det slik at banken i hovedsak er lokalisert i et område med variert næringsliv og med et meget godt sysselsettingsgrunnlag. En viss geografisk spredning som følge av satsing i Oslo / Akershus bidrar til å redusere den geografiske konsentrasjonen.

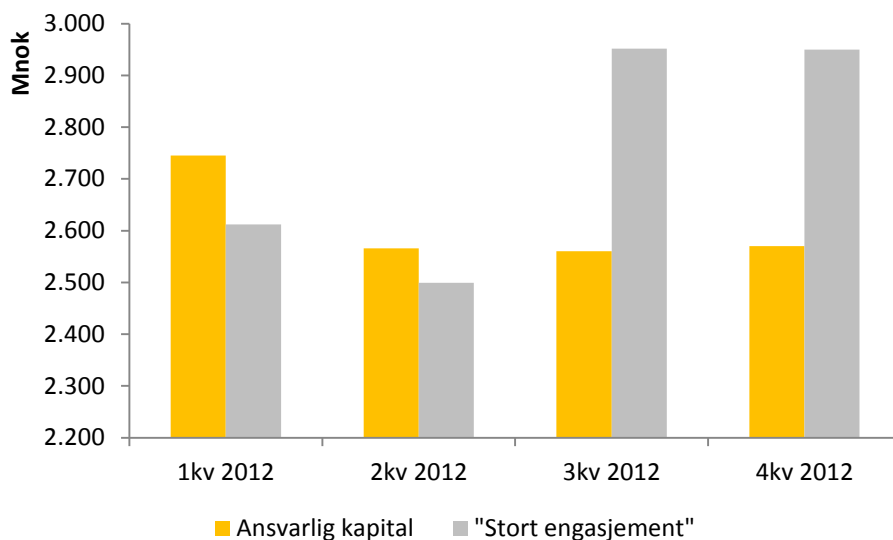
Tabell 3 Geografisk fordeling av utlånsporteføljen

Geografisk fordeling	Utlån		Garantier		Ubenyttede trekkfasiliteter	
	2012	2011	2012	2011	2012	2011
Rogaland	18.200.073	17.386.478	524.460	694.142	2.758.815	2.631.779
Oslo/Akershus	2.809.877	2.751.951	136.971	97.601	333.558	597.807
Andre fylker	1.540.231	1.851.357	7.827	18.347	167.469	165.960
Utllandet	179.613	118.445	0	0	22.040	21.190
Sum kunder etter individuelle nedskrivninger	22.729.794	22.108.231	669.258	810.089	3.281.883	3.416.737

Ad 3: Store engasjement

Konsernet er eksponert både mot store enkeltkunder og store kundegrupper. Konsernets eksponering mot store engasjement (store engasjement defineres ut fra "Forskrift om kredittinstitusjoners og verdipapirforetaks store engasjement (FOR-2006-12-22-1615)) er noe høyere enn ønskelig. Konsernet jobber imidlertid målrettet for å redusere omfanget av store engasjement. Gjennom de siste 12 mnd er store engasjement redusert med ca 0,4mrd kroner.

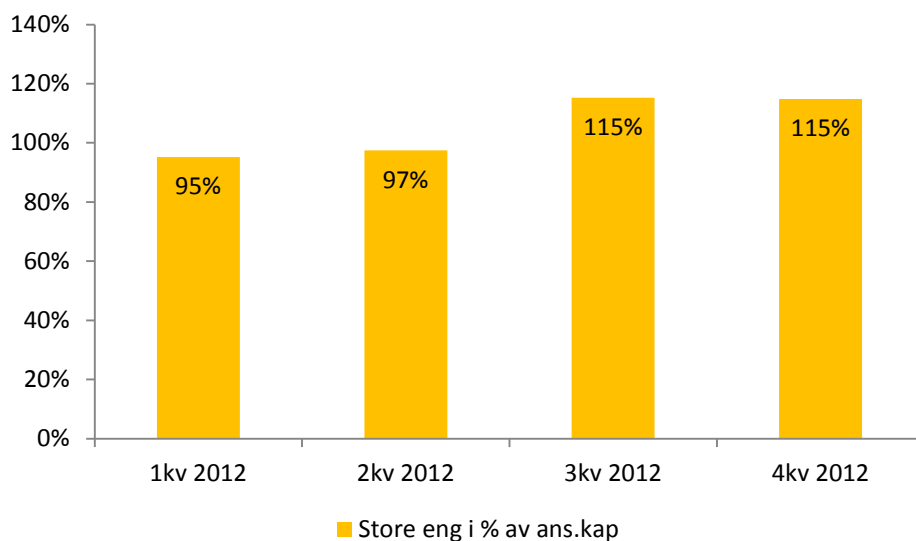
Figur 22 Omfang store engasjement

Per 31.12.12 utgjorde konsernets store engasjement 115 % av ansvarlig kapital.

Utviklingen i store engasjement i forhold til ansvarlig kapital siste 4 kvartaler er som følger:

Figur 23 Utvikling store engasjement i % av ansvarlig kapital

Ad 4: Bransje- eller næringseksponering

Eksponering mot volatile bransjer og næringsfordelt eksponering kan være en vesentlig bidragsyter til konsentrasjonsrisiko for konsernet. Konsernet vurderer det slik at den ikke har en overvekt av eksponering mot volatile bransjer, men innser at eksponering mot kunder tilknyttet Eiendomsdrift er noe høyere enn ønskelig.

Engasjement tilknyttet kunder innen Eiendomsdrift utgjør 56 % av totalporteføljen til NL. Størstedelen av denne eksponeringen er mot segmentet næringseiendom for utleie. Innenfor dette segmentet er imidlertid eksponeringen diversifisert mot ulike bransjer, leietakere, type bygg med videre.

Konsernet er av den oppfatning at konsentrasjonen mot næringseiendom i utlånsporteføljen er større enn ønskelig, slik at det blir beregnet risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko for store engasjementer. Risikojustert kapital blir beregnet med bakgrunn i beregning av Herfindal Hirsch indeks.

Ad 5 – Produkt- og formålskonsentrasjon

Dersom konsernet har en stor andel lån knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål kan det foreligge en konsentrasjonsrisiko. Dette kan for eksempel være en stor andel verdipapirfinansiering eller et stort volum av oppkjøpsfinansiering som andel av samlet eksponering. I tillegg kan man også teoretisk sett betrakte sparebankenes store andel av sikkerhet innenfor fast eiendom som en konsentrasjonsrisiko. Når det gjelder konsentrasjon knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål, utgjør dette ikke noen stor eksponering for konsernet.

Det er konsernets oppfatning at produkt- og formålskonsentrasjon ikke er unaturlig høy.

Oppsummering konsentrasjonsrisiko

Basert på dette er det konsernets oppfatning at konsentrasjonsrisikoen er noe høyere enn ønskelig. På den bakgrunn beregnes det risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko.

2.6.5 Bruk av sikkerhet

Ved fastsettelse av vektning av engasjementene i forbindelse med beregning av kapitalkravet er følgende hovedtyper av pant benyttet:

- Fast eiendom (bolig, fritidseiendom)
- Bankinnskudd
- VPS

Hovedprinsippet for verddivurdering av sikkerheter er en nøktern vurdering av realisasjonsverdi. Verddivurderingsprinsippene for verddivurdering av sikkerhetsobjektene er detaljert beskrevet i de ulike kreditthåndbøkene for NL og PM. Kreditthåndbøkene inneholder klare retningslinjer for verddivurdering av sikkerhetsobjekter.

Utgangspunkt er normal salgsverdi, bokført verdi eller andre relevante kriterier for vurdering av omsetningsverdi. Verdien på objektet blir deretter redusert med en faktor, normalt 20 %, avhengig av sikkerhetstype. Denne reduserte verdien blir satt som realisasjonsverdi.

2.6.6 Strukturerte produkter

Banken anser at det er juridisk usikkerhet i forbindelse med bankens tidligere salg og finansiering av strukturerte produkter, noe som innebærer at banken vurderer risikojustert kapital for å dekke opp denne usikkerheten. Våre beregninger viser at konsernets potensiell tap er begrenset.

2.6.7 Mislighold og nedskrivning

Omfanget av misligholdte engasjement og tapsutsatte engasjement er redusert:

Tabell 4 Oversikt taps- og mislighold

	1kv 2012	2kv 2012	3kv 2012	4kv 2012
Nedskrevne engasjement uten mislighold	120.082	107.246	143.780	68.413
Brutto nedskrevne engasjement	911.379	804.707	794.747	712.023
Individuelle nedskrivninger	188.485	195.463	198.762	182.920

Prinsipp for vurdering av nedskrivninger

Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier

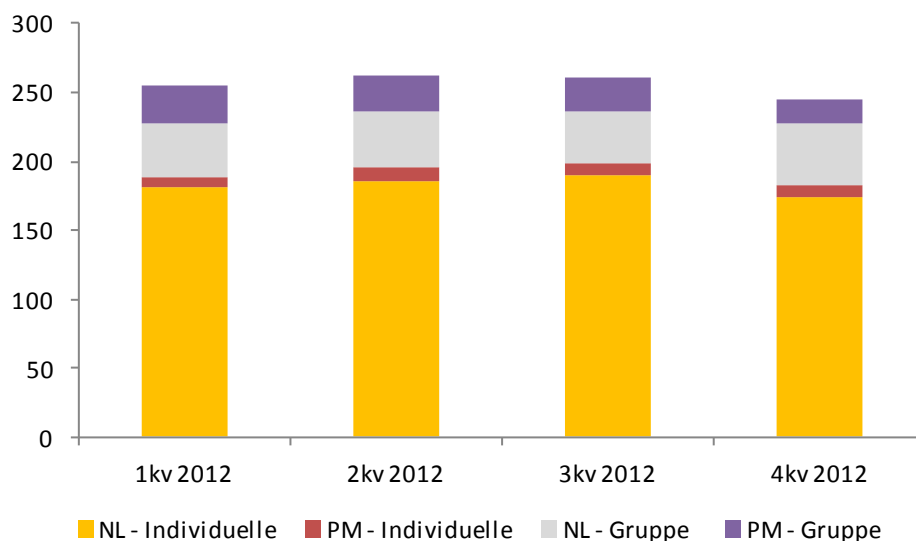
På hver balansedag vurderes om det eksisterer objektive bevis for at verdien på individuelt vurderte utlån er redusert. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter førstegangs balanseføring (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må i tillegg kunne måles pålitelig. Eksempler på slike hendelser er vesentlige finansielle problemer hos debitor, betalingsmislighold eller andre kontraktsbrudd. Dersom det foreligger objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet. For utlån regnskapsført til amortisert kost beregnes tapet som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med utlånets opprinnelige effektive rentesats. Periodens endringer i vurdert verdi for utlån resultatføres under "nedskrivninger og tap på utlån og garantier". For utlån regnskapsført til virkelig verdi representerer verdiendringen forskjellen mellom balanseført verdi og virkelig verdi på balansedagen. Endringen i virkelig verdi for disse lånene er ført i resultatregnskapet i posten "verdiendring på finansielle instrumenter til virkelig verdi".

Tap anses som konstatert ved stadfestet akkord eller konkurs, ved at utleggsforretninger ikke har ført fram, ved rettskraftig dom, eller for øvrig ved at konsernet har gitt avkall på hele eller deler av engasjementet, eller at engasjementet vurderes som tapt av konsernet.

Gruppenedskrivninger på utlån

Utlån som ikke er individuelt nedskrevet for verdifall vurderes samlet i grupper. Nedskrivning vurderes basert på utvikling i kundenes risikoklassifisering samt tapserfaring for de respektive kundegrupper. Nedskrivninger innregnes i den perioden de oppstår og inkluderes i "nedskrivninger og tap på utlån og garantier" i resultatregnskapet.

Figur 24 Utvikling nedskrivninger

For ytterligere detaljer om mislighold og nedskrivninger vises til noter i årsrapport 2012.

2.6.8 Motpartsrisiko

Konsernet benytter seg av rentederivater, valutaderivater og opsjoner i den daglige risikostyringen. Det er internt krav at det kun benyttes motparter i slike kontrakter som banken har etablert ISDA og/eller CSA avtaler med.

Basert på krav om ISDA og CSA beregner ikke konsernet risikojustert kapital for å dekke opp eventuell motpartsrisiko. Det er konsernets oppfatning at kapitalbehovet blir tilstrekkelig beregnet ut fra kredittrisiko.

2.6.9 Vurdering

Konsernet har totalt sett en moderat kredittrisikoprofil. For engasjement hvor det er indikasjoner på tap er det foretatt individuelle nedskrivninger basert på konkrete vurderinger.

Kredittrisikoen er redusert gjennom 2012 dels gjennom bedret norsk makrobilde, og dels som følge av målrettet styring av kredittrisikoen. Denne utviklingen har fortsatt i første kvartal 2013. Det forventes ikke noen vesentlig økning i konsernets kredittrisiko gjennom 2013.

Bankens utlånsvolum har hatt en moderat økning gjennom 2012, volumøkningen er i tråd med bankens strategi. En stor del av porteføljen er fremdeles knyttet mot eiendomssektoren, og konsernet følger disse engasjementene nøye. Porteføljen knyttet til utleie av næringseiendom består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med lange leiekontrakter og solide leietakere.

Kvaliteten på utlånsporteføljen til personkunder vurderes som svært god. Størrelsen på utlånsporteføljen til privatmarkedet økt noe i løpet av 2012, og privatmarkedet er et viktig satsingsområde for konsernet fremover.

Konsernet har etablert et eget tapsutvalg for oppfølging av tapsutsatte engasjementer.

2.6.10 Likviditetsrisiko

2.6.10.1 Styring og kontroll

Likviditetsrisiko er risiko for at konsernet ikke klarer å innfri sine forpliktelser eller ikke har evne til å finansiere eiendeler, inkludert ønsket vekst, uten vesentlig høyere kostnader.

Konsernets styring og kontroll av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi og beredskapsplan for likviditetskriser. Strategien og beredskapsplanen vurderes og godkjennes av styret minimum årlig. Den overordnede likviditetsstrategien forvaltes i samsvar med de til enhver tid gjeldende lover og regler. Ved vesentlige endringer i aktuelle lover og forskrifter oppdateres likviditetsstrategien. Ansvaret for bankens daglige oppfølging av likviditetsrisiko er tillagt Finanssjef, men beslutninger vedrørende strategisk likviditets- og balansestyring er underlagt konsernets Balansestyringsgruppe (ALCO). I henhold til mandatet til ALCO skal gruppen bidra til å optimalisere balansestrukturen, fastsette beredskapsnivå og iverksettelse av tiltak i forbindelse med en likviditetskrise. ALCO består av:

- CEO
- CFO
- Direktør NL
- Direktør PM
- Direktør Risikostyring
- Finanssjef

En fullstendig vurdering av konsernets likviditetsrisiko innebærer at det til enhver tid er oversikt over større inn- og utbetalinger. Dette fordrer utstrakt kommunikasjon mellom Treasury og bankens kredittavdelinger. En slik kommunikasjon sikres blant annet gjennom regelmessige møter i balansestyringsgruppen.

Likviditetsrisiko vurderes i utgangspunktet på grunnlag av likviditetsindikatorer (jf. retningslinjer fra Finanstilsynet), resultater av stresstester samt kvantitativ vurdering av likviditet. I tillegg er det etablert en del kvalitative faktorer som kan påvirke konsernets likviditetsrisiko negativt.

Beregning av likviditetsindikatorer, resultater av stresstester samt kvantitativ vurdering av konsernets likviditetsbeholdning rapporteres til balansestyringsgruppen hver uke. Vurdering av kvalitative faktorer samt rapportering til styret skjer månedlig.

Rammer og målsetninger i likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate til lave risikoprofil.

Konsernets beredskapsplan i forbindelse med eventuelle likviditetskriser skal hjelpe konsernet med håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Beredskapsnivå fastsettes av ALCO.

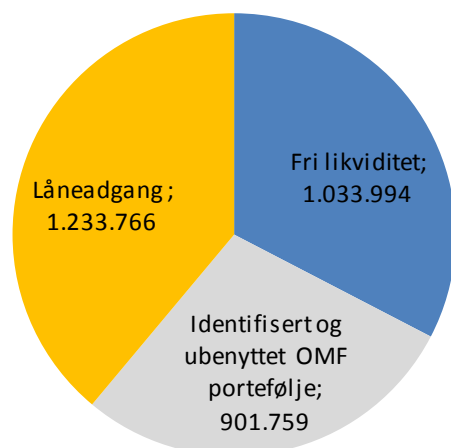
Konsernets stresstest for likviditet vurderer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder med begrenset eller ingen tilgang til likviditet. I forbindelse med stresstest er det utarbeidet scenarioer av ulik alvorlighetsgrad. Resultatet av testene viser en antatt likviditetsmessig worst-case for de definerte krisescenarioer.

Konsernets Treasury avdeling er ansvarlig for bankens likviditetsstyring. Konsernets Risk avdeling overvåker og rapporterer utnyttelse av rammer i forhold til likviditetsstrategien.

2.6.10.2 Nærmere om likviditet

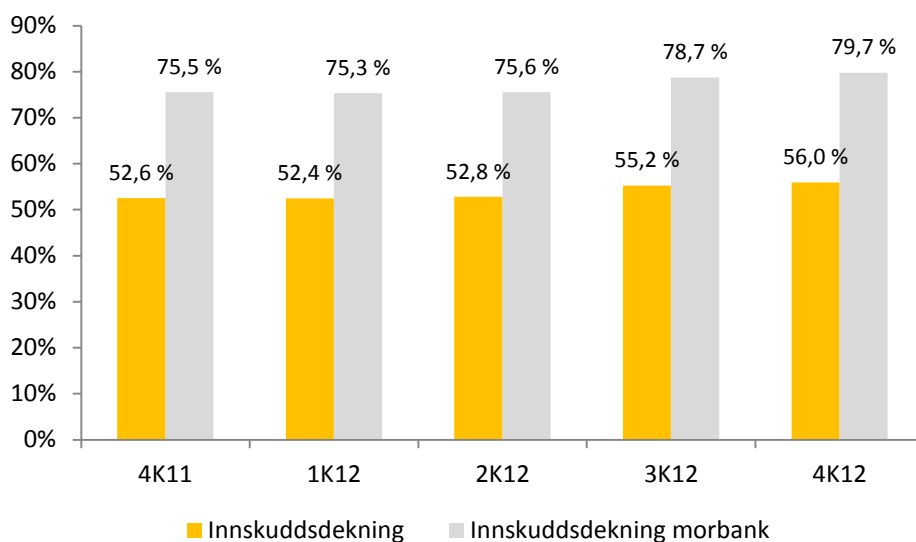
Konsernet har pr 31.12.2012 tilfredsstillende likviditet. Total strategisk likviditet er på ca MNOK 3.170 fordelt på forskjellige kilder som vist i figuren nedenfor.

Figur 25 Tilgjengelig likviditet fordelt på kilder

Størstedelen av konsernets finansiering skjer gjennom innskudd fra kunder. Innskuddsdekningen har økt i løpet av 2012:

Figur 26 Utvikling i innskuddsdekning

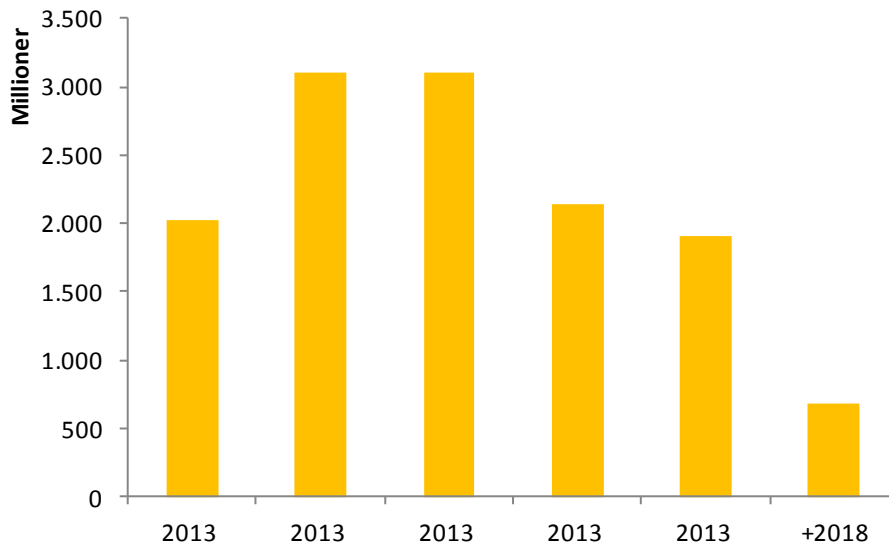
Konsernet har som målsetning å øke innskuddsdekningen ytterligere.

Konsernet utsteder gjennom SSB Boligkreditt obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Overføring av godt sikrede boliglån til SSB Boligkreditt bidrar til å redusere likviditetsrisikoen i konsernet. Det er totalt overført 6,4 mrd kroner i boliglån til SSB Boligkreditt per 31.12.2012.

Ved utgangen av 2012 har konsernet en overskuddslikviditet (strategisk likviditet) i form av innskudd i Norges Bank, plasseringer i likvide obligasjoner og sertifikater (inkludert statspapirer) tilsvarende 2,3 mrd kroner.

Konsernets forfallsstruktur på innlån ser per 31.12.12 ut som følger:

Figur 27 Forfallsstruktur innlån

Konsernet har definert stressituasjoner for å vurdere bankens likviditetssituasjon gitt ulike nedgangscenarier. Det er fra styrets side etablert rammer for både drift uten tilførsel av likviditet og størrelse på kjernekapital gitt disse ulike stressituasjonene. Stressituasjonene er utarbeidet både ut fra en bankspesifikk krise, en markedskrise og en kombinert krise. Pr utgangen av 2012 overholdt konsernet interne rammer i forbindelse med stressituasjoner.

2.6.11 Markedsrisiko

2.6.11.1 Styring og kontroll

Markedsrisiko er risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder. Markedsrisiko oppstår som følge av at banken har åpne posisjoner i ulike finansielle instrumenter.

Utgangspunktet for styring og kontroll av konsernets markedsrisiko er konsernets Finansstrategi. Finansstrategien vurderes og godkjennes av styret minimum årlig. Strategien gir rammer for markedsrisiko.

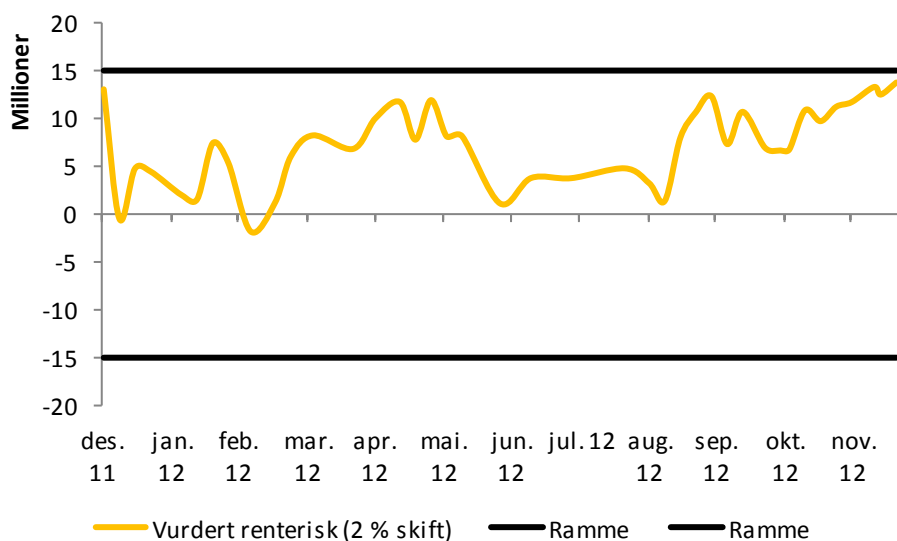
Konsernet har ingen definert handelsportefølje, og er således ikke direkte eksponert mot børsnoterte aksjer. Markedsrisiko knytter seg derfor i hovedsak til bankens renterisiko, valutarisiko og investeringer i aksje-, obligasjons- eller Private Equity fond. Ettersom bankens portefølje av obligasjoner og sertifikater vurderes til virkelig verdi er også denne porteføljen eksponert mot markedsrisiko.

Bortsett fra renterisiko og valutarisiko som styres etter rammer skal alle nye investeringer godkjennes av styret.

2.6.11.2 Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Konsernets renterisiko reguleres ved maksimumsramme for verdiendring ved parallelle skift i rentekurven på 2 %. Per 31.12.11 er denne rammen satt til MNOK 15. Renterisikoen i konsernet er ved utgangen av 2011 lav, og som figuren under viser har den vært innenfor fastsatte rammer gjennom hele 2012:

Figur 28 Utvikling renterisiko

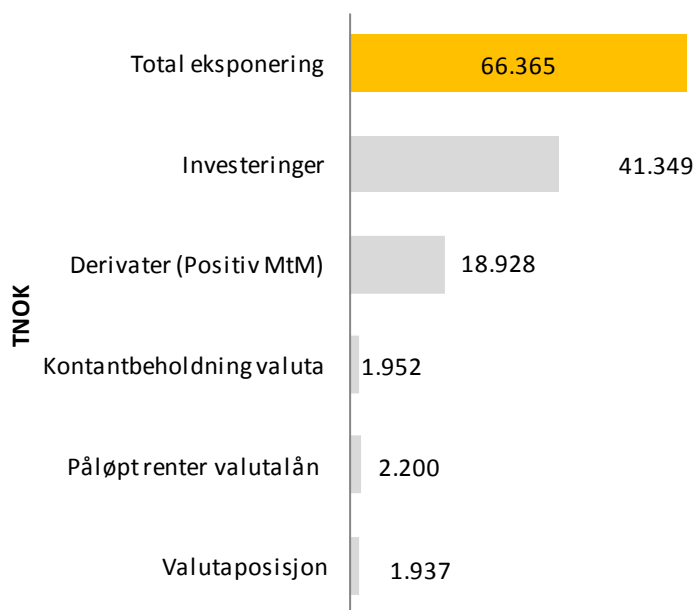

2.6.11.3 Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler sin valutarisiko ut fra en vurdering av nettoposisjoner i de ulike valutaene. Konsernet har ramme for både samlet posisjon og for posisjon i enkelt valutaer. Banken har fastsatt rammer for maksimal eksponering både på porteføljenivå, men også i forhold til eksponering mot enkelt valutaer.

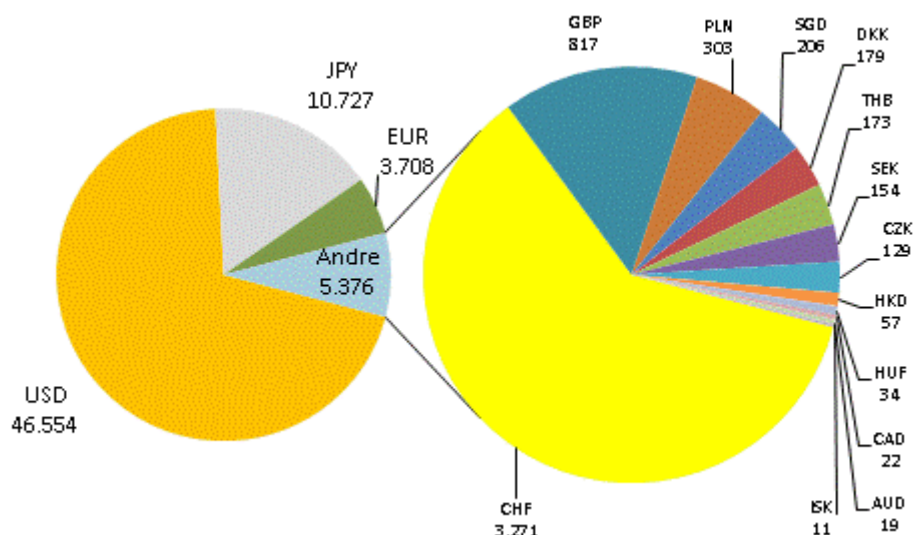
Per 31.12.12 var konsernets valutarisiko vurdert til ca MNOK 66. Eksponeringen var fordelt på følgende kategorier:

Figur 29 Valutaeksponering

Hoveddelen av bankens valutaeksponering er mot USD, JPY og EUR, men som oversikten under viser er det også en del mindre eksponeringer:

Figur 30 Valutaeksponering fordelt pr valuta (Tnok)

Konsernets mindre eksponeringer mot enkelte valutaer vil være konsernets beholdninger på valutakontoer.

Valutaeksponering som følge av investeringer er investeringer i to fond (HVPE IV og Safron India – se oversikt over investeringer) som er foretatt i USD. Investeringene som ble foretatt i 2008 er under konstant vurdering med hensyn på realisering.

I forhold til valutaeksponering i derivater er det kun derivatene med positiv mtm som inkluderes i vurderingene. Negativ mtm på konsernets derivater er for samme periode Mnok -2,4.

Kontantbeholdningene av valuta har vært stabil gjennom de siste 12 mnd, og er i hovedsak kontantbeholdning i minibanker og kasse.

Ettersom det har vært forholdsvis små endringer i bankens portefølje av valutalån, samtidig som rentenivået har vært forholdsvis stabilt har også konsernets valutaeksponering som følge av påløpte renter på valutalån vært stabil siste 12 mnd. Denne eksponeringen reduseres hver tredje måned ettersom rentebetalingene på disse lånene forfaller hver tredje måned.

I forhold til konsernets valutaposisjoner er bankene eksponering pr 31.12.12 vesentlig lavere sammenlignet med situasjonen pr 31.12.11. Dette er en konsekvens som følge av veldig lav rammeutnyttelse.

2.6.11.4 Investering i obligasjoner og sertifikater

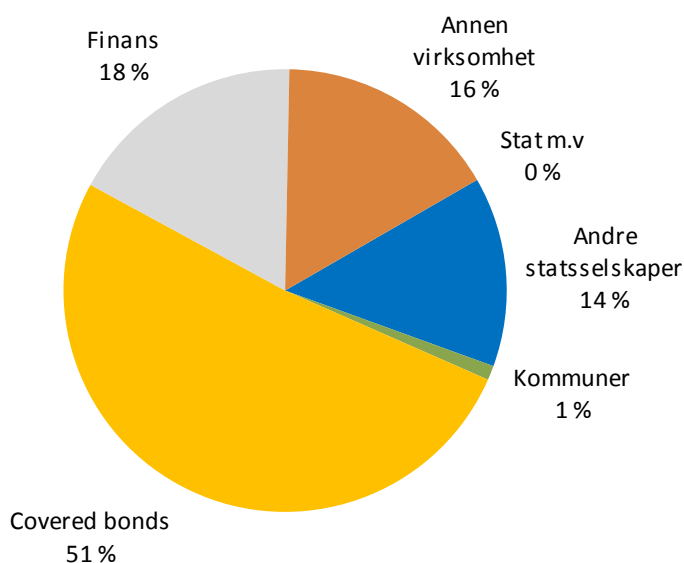
Investeringer i obligasjoner og sertifikater gjøres i all hovedsak i forbindelse med plassering av overskuddslikviditet.

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og andre finansielle plasseringer

Per 31.12.12 var markedsverdien på denne porteføljen MNOK 2.517. Denne porteføljen følges i hovedsak opp gjennom klare retningslinjer for kvalitet og type papirer som det kan investeres i. Disse retningslinjene stiller også krav til størrelsen på investeringen, rating på papiret, forfall og bransje.

Porteføljen vurderes å ha lav til moderat risiko. Per 31.12.12 var porteføljen fordelt på sektorer som følger:

Figur 31 Obligasjoner og sertifikater (aktiva)

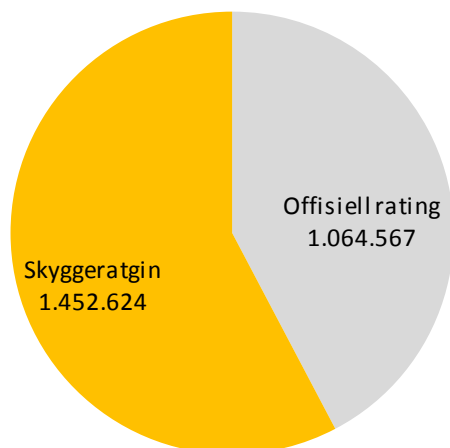

Som det fremkommer av oversikte over er størstedelen av plasseringene mot OMF og Finans.

I forhold til rating brukes både offentlig rating og skyggerating. I forhold til skggerating brukes kun rating fra anerkjente finansinstitusjoner.

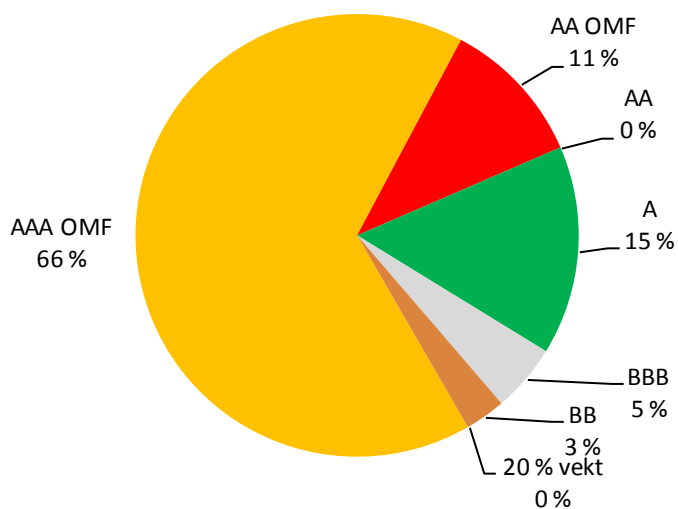
I overkant av 40 % av porteføljen er plasseringer i papirer med offisiell rating, resten av porteføljen følges opp gjennom skygge-rating:

Figur 32 Offisiell rating vs skyggerating (Tnok)

Fordeling i ratingklasser av den delen av porteføljen som har offisiell rating er som følger:

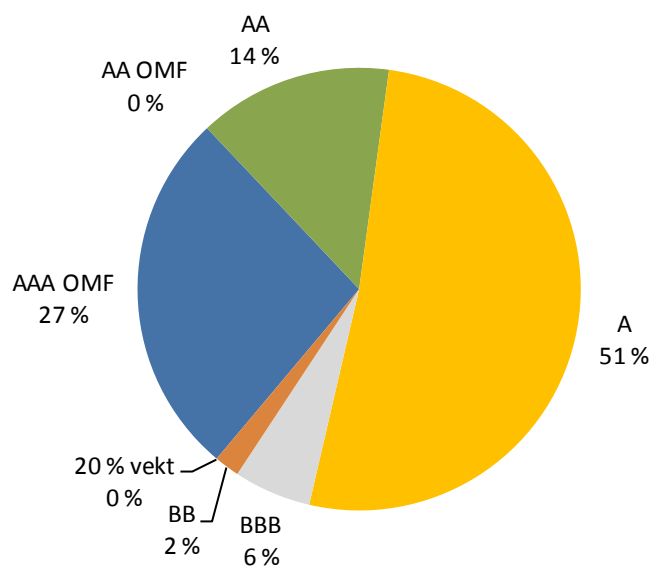
Figur 33 Offisiell rating - fordeling i ratingklasser

Som det fremkommer av oversikten er størstedelen av porteføljen mot papirer med god rating.

Ser vi på den delen av porteføljen som ikke har offisiell rating, men har en skyggerating er fordelingene som følger:

Figur 34 Skyggerating - fordeling i ratingklasser

Som det fremkommer av denne oversikten er også denne delen av porteføljen klassifisert i gode ratingklasser.

2.6.11.5 Investeringer i Private Equity fond og lignende

Dette er investeringer som opprinnelig planlagt solgt i annenhåndsmarkedet i 2008. Dette var imidlertid ikke mulig på grunn av markedsutviklingen for slike investeringer etter finanskrisen. Det er planen å redusere konsernets eksponering ved salg eller ved avslutning av fondene. Fondene har en restlevetid i henhold til sine vedtekter på 2-8 år.

Tabell 5 Investeringer i aksjer og fond (Tnok)

Konsern			Morbank	
2012	2011	Aksjer og fond	2012	2011
28.874	25.163	HitecVision Private Equity IV LP	28.874	25.163
8.833	7.183	Eiendoms kreditt AS	8.833	7.183
1.020	1.053	Nets Holding AS	1.020	1.053
3.048	2.202	Visa Inc	3.048	2.202
40.389	36.485	Pareto Growth AS (via SSB Private Equity 2 AS)		
12.475	9.611	Saffron India Real Estate Fund I (via Global Eiendom AS)		
596	523	Øvrige unoterte	596	523
95.235	82.220	Sum aksjer til virkelig verdi over resultatet	42.372	36.125
9.191	58.787	Andeler i obligasjonsfond	9.191	58.787
104.426	141.008	Sum aksjer og fond	51.563	94.912

2.6.11.6 Vurdering

Konsernets eksponering overfor markedsrisiko vurderes å være moderat.

Siden konsernet ikke har noen handelsportefølje av finansielle instrumenter er beregningsgrunnlaget for markedsrisiko etter standardmetoden null for konsernet. Konsernet har vurdert hvorvidt det er andre forhold ved konsernets markedsrisiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden.

2.7 Operasjonell risiko

2.7.1 Styring og kontroll

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.

Konsernet har ikke utarbeidet et eget rammeverk for styring og kontroll av operasjonell risiko. I praksis vurderer konsernet sin operasjonelle risiko med utgangspunkt i en gjennomgang og identifisering av vesentlige risikoer i de ulike avdelingene. Operasjonell risiko vurderes ut fra 7 tapshendelseskategorier:

- Eksternt bedrageri
- Internt bedrageri
- Ansettelsesvilkår og sikkerhet på arbeidsplassen
- Kunde, produkter og forretningspraksis
- Skade på fysiske eiendeler
- Avbrudd i drift eller systemer
- Oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling

For å påse at operasjonelle hendelser ikke i alvorlig grad skal påvirke konsernets stilling legges det ned store resurser i kompetanseutvikling, gode rutiner, god internkontroll og kvalitetssikring. Samtlige rutiner i konsernet er gjort tilgjengelig via en egen portal på intranett.

Det er særlig fokus på risiko knyttet til bankens IT-systemer, menneskelig svikt eller svikt i rutiner og systemer. I den forbindelse har det de siste årene blitt benyttet ekstern ekspertise for gjennomgang av risikobildet for Sandnes Sparebanks (ikke på konsern nivå) knyttet til informasjonssikkerhet. Rapporten som utarbeides i den forbindelse utgjør bankens etterlevelse av § 3 i Forskrift om bruk av Informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

2.7.2 Vurdering

Kapitalberegningen for operasjonell risiko er foretatt etter basismetoden slik den er beskrevet i Kapitalkravforskriften. I tillegg har konsernet vurdert hvorvidt det er andre forhold ved konsernets operasjonelle risiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden. Konsernet foretar beregning av risikojustert kapital utover kapitalbehovet vurdert under Pilar 1 for Operasjonell risiko.

2.8 Omdømme-/juridisk risiko

2.8.1 Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømmerisiko.

Konsernet har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om konsernets verdigrunnlag, mål og visjon. Konsernet er videre opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av lover og regler, bransjestandarder og interne retningslinjer. Konsernet har egen ansatt med ansvar for Compliance. Compliance ansvarlig rapporterer til Direktør Risikostyring

Juridisk risiko er risiko for at avtalegrunnlaget ikke gir den rettslige stillingen avtalepartene la til grunn ved avtaleinngåelse, for eksempel ved at avtalen ikke er utformet på en måte som gjør at den er juridisk bindende. Inkludert i juridisk risiko er også søksmålsrisiko. Banken kan gjennom tidligere salg og finansiering av sammensatte produkter være utsatt for søksmålsrisiko, jamfør diverse uttalelser fra Bankklagenemda. Det tas hensyn til denne søksmålsrisikoen i vurdering av behov for risikojustert kapital for omdømme risiko.

Banken har hatt et lavt salg av sammensatte produkter til egne kunder, men har hatt et større volum av lånefinansiering tilknyttet Actas produkter. Acta har det fulle rådgiveransvaret overfor kundene i henhold til den offentlig godkjente samarbeidsavtalen mellom partene. Bankens ansvar vil primært måtte knyttes opp mot den generelle frarådningsplikten som gjelder for alle typer utlån. Alle renter tilknyttet utlånene er forskuddsbetalte av kundene, noe som innebærer svært lav betjeningsrisiko.

I forbindelse med søksmålsrisiko relatert til rådgiving ved salg og lånefinansiering av strukturerte produkter gjennomgår banken samtlige strukturerte produkter som banken har vært involvert i med hensyn på å vurdere den juridiske risikoen. Dette arbeidet pågår, og resultatet av disse vurderingene vil bli tatt hensyn til i forbindelse med vurdering av bankens interne kapitalbehov.

2.8.2 Vurdering

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømme risiko, men konsernet beregner risikojustert kapital for omdømme-/juridisk risiko blant annet for å dekke opp søksmålsrisikoen i forbindelse med strukturerte produkter.

Våre beregninger viser at konsernets tapspotensialet er begrenset.

2.9 Strategisk risiko

2.9.1 Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for eierrisiko eller strategisk risiko

Ledelse og styrer i datterselskaper blir ivaretatt i henhold til aksjelovens bestemmelser. I flere av selskapene benyttes ledere og / eller ansatte fra konsernet i styret eller andre funksjoner. Eventuelle lån til datterselskaper blir medtatt under kredittrisiko og konsentrasjonsrisiko.

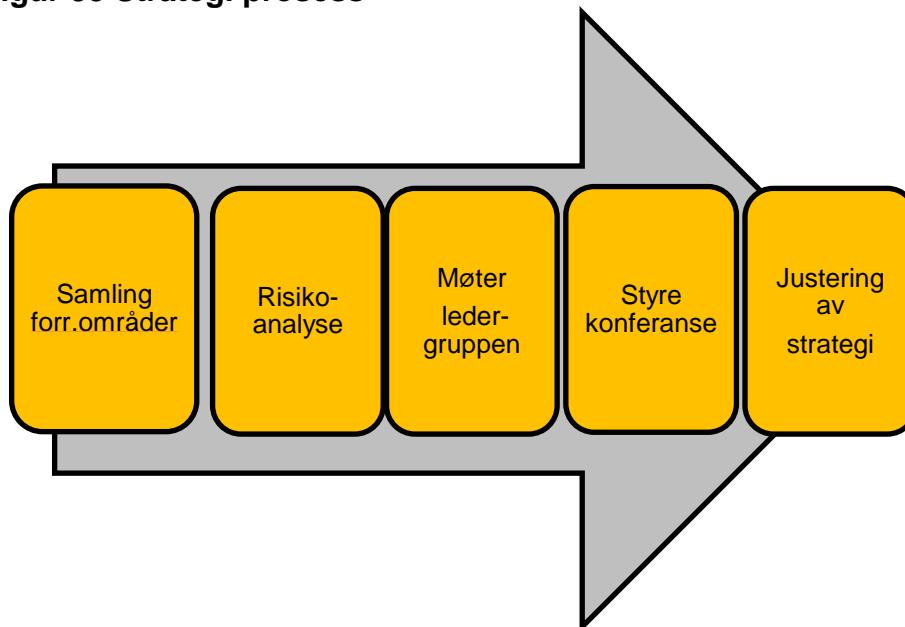
2.9.2 Vurdering

Konsernet beregner ikke kapital for eierrisiko eller strategisk risiko.

2.9.3 Styring og kontroll

Konsernet har en levende strategiprosess, noe som gjør banken fleksibel, og klar til å tilpasse seg sine omgivelser. Figuren nedenfor gir et bilde av strategiprosessen gjennom ett år.

Figur 35 Strategi prosess

Endringer eller justeringer av strategi innebærer vurderinger av og konklusjoner på følgende spørsmål:
Hva bør vi gjøre mer av?
Hva bør vi begynne med?
Hva bør vi gjøre mindre av?
Hva bør vi slutte med?

Svarene på disse spørsmålene ender opp i konkrete planer eller punkter på de avdelingsvise områdeplanene. For ytterligere å sette strategiprosessen i fokus har konsernet en egen ansatt med ansvar for strategiprosessen.

2.9.4 Vurdering

Det er konsernets vurdering at den strategiske risikoen er lav, noe som innebærer at det ikke blir beregnet risikojustert kapital for strategisk risiko.

3 Kapitaldekning

3.1 Konsolidering

I konsernregnskapet for Sandnes Sparebank inngår finansinstitusjonene Sandnes Sparebank og SSB Boligkreditt. I tillegg inngår øvrige datterselskaper som spesifisert i note i årsregnskapet. Konsernregnskapet er avlagt etter IFRS og prinsippene er beskrevet i note i årsregnskapet. Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

3.2 Ansvarlig kapital

Konsernet har redusert sin ansvarlige kapital gjennom 2012 – dette som følge av forfall på ansvarlige lån i 2012 som er blitt refinansiert, men som er erstattet med kapital av høyere kvalitet. Dette har medført av andelen kjernekapital har økt gjennom 2012:

Tabell 6 Oversikt ansvarlig kapital

	Mor		Konsern	
	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2011
Egenkapitalbeviskapital	710.581	710.581	710.581	710.581
Overkursfond	168.232	168.232	168.232	168.232
Annen egenkapital	1	1	45.806	15.447
Sparebankens/foreningens fond, herunder grunnfond	757.417	731.810	757.417	731.810
Gavefond	31.346	17.629	31.346	17.629
Utjevningsfond	131.681	97.517	131.681	97.517
Fond for urealiserte gevinster	7.683	2.261	7.683	2.261
Minoritetsinteresser			17.923	24.438
Andel av positivt delårsresultat / (-) negativt delårsresultat	0	0	0	0
Egenkapital	1.806.941	1.728.031	1.870.669	1.767.915
Fondsobligasjon	656.697	658.636	656.697	658.636
Fradrag for goodwill og andre immaterielle eiendeler	-33.237	-23.403	-35.525	-26.306
Utsatt skattefordel	-2.628	-16.639	-17.446	-41.403
Sum kjernekapital	2.427.774	2.346.625	2.474.396	2.358.843
Ansvarlig lånekapital	95.766	404.334	95.766	404.334
Ansvarlig kapital	2.523.540	2.750.959	2.570.162	2.763.177

Følgende lån inngår i fondsobligasjoner og ansvarlig lånekapital:

Tabell 7 Ansvarlige lån (31.12.2011)

	Opptaksår	Betingelser	Forfall	Calldato	Balanseført verdi
Ansvarlig lån, tidsbegrenset:					
	2008	3 mnd NIBOR	30.08.18	30.08.13	100.000
Sum nominell verdi ansvarlig lån					100.000
Fondsobligasjon, tidsbegrenset					
	2004	3 mnd NIBOR	30.06.14	30.06.14	55.500
Sum nominell verdi tidsbegrenset fondsobligasjon					55.500
Fondsobligasjon, evigvarende					
	2011	3 mnd NIBOR	IA	07.06.16	450.000
	2004	7,64 % p.a.	IA	30.06.14	144.500
Sum nominell verdi evigvarende fondsobligasjon					594.500
Sum					750.000

3.3 Kapitalkrav

Basert på Kapitalkravforskriftens standardmetode er kapitalkravet for morselskap, øvrig finansinstitusjon og konsernet som følger:

Tabell 8 Kapitalkrav

Kapitalkrav:	Mor		SSB Boligkreditt		Konsern	
	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2011
Kreditt- og motpartsrisiko						
Stater og sentralbanker	0	0		0	0	0
Lokale og regionale myndigheter	605	1.882		0	605	1.882
Offentlig eide foretak	0	0		0	0	0
Multilaterale utviklingsbanker	0	0		0	0	0
Internasjonale organisasjoner	0	0		0	0	0
Institusjoner (Inklusive Derivater)	57.609	69.925	5.289	6.733	40.575	76.658
Foretak	499.203	595.666		551	499.203	591.417
Massemarked	85.735	61.208		0	85.735	61.208
Pant i fast eiendom	324.477	282.519	197.802	185.164	522.279	467.683
Forfalte engasjement	43.267	81.238		193	43.267	81.431
Høyrisiko-engasjementer	2.671	80		0	2.671	80
Obligasjoner med fortrinnsrett	25.864	20.442		0	9.808	0
Andeler verdipapirfond	24.756	4.653		0	24.756	4.653
Øvrige	54.109	49.909	3.815	0	29.913	21.899
Sum kapitalkrav kreditt- og motpartsrisiko	1.118.296	1.167.523	206.906	192.641	1.258.812	1.306.912
Posisjon, valuta og varerisiko	0	0	0	0	0	0
Operasjonell risiko	65.694	71.169	5.811	3.419	71.505	74.588
Fradrag i kapitalkravet	-4.536	-4.836	-340	-429	-4.876	-5.265
Sum kapitalkrav	1.179.454	1.233.856	212.377	195.631	1.325.441	1.376.235

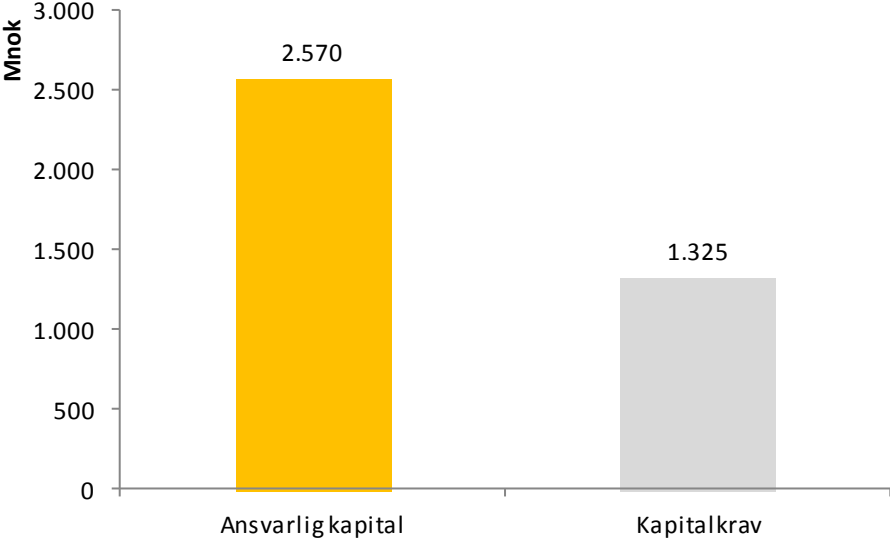
I tillegg opplyses om følgende beregningsgrunnlag:

Tabell 9 Beregningsgrunnlag for kapital

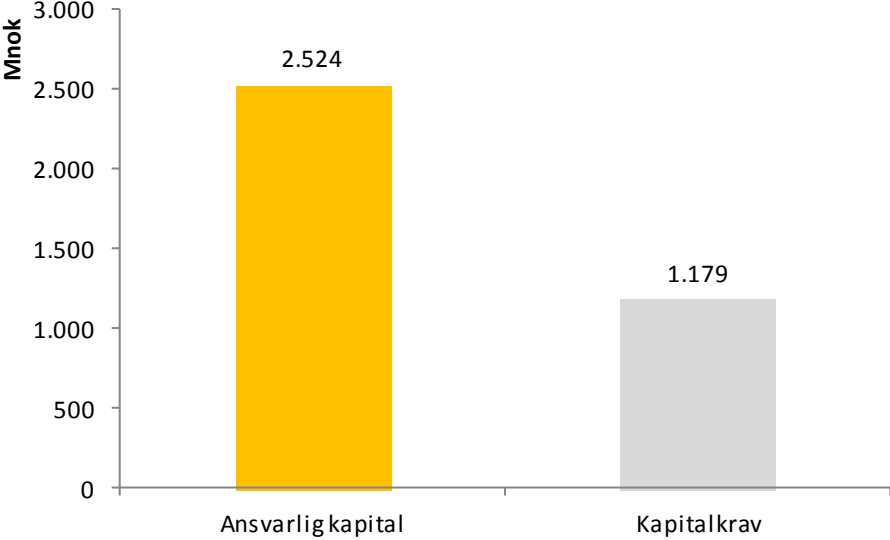
Beregningsgrunnlag:	Mor		SSB Boligkreditt		Konsern	
	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2011
Kreditt- og motpartsrisiko	13.978.700	14.594.035	2.586.325	2.408.017	15.735.150	16.336.400
Posisjon, valuta og varerisiko	0	0	0	0	0	0
Operasjonell risiko	821.175	889.614	72.638	42.739	893.813	932.353

Beregningen av kapitalbehov i forhold til ansvarlig kapital viser at det er overdekning både i morselskap og på konsern som illustrert i nedenstående figurer:

Figur 36 Overdekning ansvarlig kapital (konsern)

Figur 37 Overdekning ansvarlig kapital (mor)

3.4 Kapitaldekning

Kapitaldekning og kjernekapitaldekning var:

Tabell 10 Kapitaldekning

Konsern			Morbank	
2012	2011	Kapitaldekning	2012	2011
15,5	16,1	Kapitaldekning	17,1	17,8
14,9	13,7	Kjernekapitaldekning	16,5	15,2
11,0	9,9	Ren kjernekapitaldekning	12,0	10,9

Konsernet og finansinstitusjonene innenfor konsernet vurderes på denne bakgrunn å være tilfredsstillende kapitalisert.

4 Utbyttepolitikk

Konsernet har som å forvalte sine samlede ressurser slik at egenkapitalbeviserne gis en god, stabil og konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og kursstigning (SADG).

Årsoverskuddet fordeles mellom eierandelskapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen i samme forhold som deres respektive andel av bankens egenkapital. Konsernet legger til grunn at inntil halvparten av eierandelskapitalens andel av overskuddet utbetales som utbytte, og tilsvarende at inntil halvparten av grunnfondsbeviskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver eller overføres til en stiftelse med slikt formål. I vurderingen vil det bli lagt vekt på at egenkapitalbevisernes andel av samlet egenkapital (eierbrøk) bør holdes stabil.